

Stenogrammid

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 20.09.2018, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:01 Riigikogu otsuse "Heiki Loodi Riigikohtu liikmeks nimetamine" eelnõu (668 OE) esimene lugemine

2. 10:42 Relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) esimene lugemine

3. 11:07 Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (634 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Kalle Laanet

Tere hommikust, head kolleegid ja Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu 2. töönädala neljapäevast istungit. Eelnõude ja arupärimiste üleandmine. Eelnõusid ja arupärimisi ei soovita üle anda, läheme kohaloleku kontrolli juurde.

Kohaloleku kontroll

Kohal on 71 Riigikogu liiget, puudub 30.

---

1. 10:01 Riigikogu otsuse "Heiki Loodi Riigikohtu liikmeks nimetamine" eelnõu (668 OE) esimene lugemine

10:01 Aseesimees Kalle Laanet

Läheme tänase päevakorra esimese päevakorrapunkti juurde, milleks on Riigikohtu esimehe Priit Pikamäe esitatud Riigikogu otsuse "Heiki Loodi Riigikohtu liikmeks nimetamine" eelnõu (668 OE) esimene lugemine. Protseduuri silmas pidades tuletan teile meelde, et mõlemale ettekandjale võib igaüks esitada ühe küsimuse ja arutelu lõpeb salajase hääletusega. Palun ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Helmut Hallemaa!

10:01 Helmut Hallemaa

Austatud Riigikogu juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot! Täna on siis päevakorras otsuse eelnõu Riigikohtu liikme nimetamise kohta. 21. juunil tegi Riigikohtu esimees Priit Pikamäe põhiseaduse § 150 lõike 2 alusel ettepaneku nimetada Heiki Loot alates 3. detsembrist s.a Riigikohtu liikmeks. Enne seda olid läbitud kõik kohtute seadusest tulenevad etapid. Heiki Loot on Tartu Ülikooli juristiharidusega inimene ning väga pikaajalise ja mitmekülgse avaliku teenistuse kogemusega. Põhiseaduskomisjonis toimus kohtumine kandidaadiga 10. septembril. Komisjoni esimees Marko Pomerants tutvustas seda otsuse eelnõu ja andis meile ühtlasi teada, et kui komisjon positiivse otsuse teeb, siis lähtuvalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest on Riigikohtu liikme kandidaadil võimalik esineda Riigikogu täiskogu ees kuni viieminutilise ettekandega. Sellise otsuse komisjon ka tegi, aga sellest hiljem.

Komisjonis olid küsimused kaht laadi. Kõigepealt, suurem osa sisulisi küsimusi oli põhiseaduslikkuse järelevalve teemal. Mart Nuti küsimus oli laiem ja põhimõttelisem: kas meil on vaja konstitutsioonikohust. Jüri Adams küsis Riigikohtu esimehelt Priit Pikamäelt, kas tal on plaanis tulevane võimalik Riigikohtu liige kohe nimetada põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi liikmeks. Ise küsisin põhiseaduskomisjoni liikmena, millised kogemused-teadmised väga pikaajalisest riigisekretäri tööst, mis

algas aastal 2003 ja on kestnud seega peaaegu 16 aastat, tulevad kasuks tema uues võimalikus töös Riigikohtu liikmena.

Mart Nuti küsimusele Eesti konstitutsioonikohtu vajalikkuse ja võimalikkuse kohta – kas seda on mõtet asutada – vastas Heiki Loot, et ta puutus selle teemaga esimest korda kokku juba aastal 1998, mil ta juhtis põhiseaduse juriidilise ekspertiisi komisjoni materjalide ettevalmistamist. Ta leidis, et põhiseaduslikkuse järelevalve ja selle võimalik arendamine peaks toimuma põhiseaduse raamistikus ja alusel. Meie põhiseaduslikkuse järelevalve süsteemi puhul on tema arvates tegu kahe probleemiga. Esiteks on Eestis selles valdkonnas liiga vähe kohtuasju, neid võiks olla kaks korda rohkem kui praegu. Ja teine probleem on selles, et kõik põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi liikmed teevad seda järelevalvet muu töö kõrvalt. Praegu on kolleegiumis kohtute seadusest tulenevalt üheksa liiget. Kolleegiumi juhivad Riigikohtu esimees ja kaheksa järelevalvekolleegiumi liiget roteeruvad: igal aastal vahetub kaks liiget, nii et nelja aasta jooksul vahetub kogu koosseis. Riigikohtu liikme kandidaadi Heiki Loodi arvates võiks olla paar põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi liiget, kes teevad seda tööd põhitöona, kuid ka nemad ei tohiks olla eluaegsed, nendegi puhul peaks kehtima rotatsiooni põhimõte. Minu enda küsimusele, milliseid kogemusi ja milliseid teadmisi riigisekretäri pikaajalisest tööst on võimalik kasutada riigikohtuniku töös, vastas Heiki Loot, et tema soov on töötada Riigikohtu halduskolleegiumis, mis tegeleb haldusvaidluste lahendamisega, ja selles osas tulevad riigisekretäri pikaajaline töö ja teadmised avaliku sektori ja täitevõimu toimimisest igal juhul kasuks. Lisaks on see töö andnud talle väga laiapõhjalise nägemise ja tunnetamise võime.

Jüri Adamsi küsimusele, kas uut Riigikohtu liiget, kui me selle otsuse täna vastu võtame, võiks kohe rakendada põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi töös, vastas Riigikohtu esimees, et tal on sellele raske meie komisjoni istungil vastata, kuna ta ei tea, millised riigikohtunikud on rotatsiooni korras põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi koosseisu nimetatud ja kas enne Heiki Looti on seal veel kedagi, kes pole selles töös osalenud. Aga kindlasti ka Heiki Loodile tuleb see võimalus tema tööaja jooksul kätte.

Põhiseaduskomisjon langetas ka menetluslikud otsused: teha ettepanek võtta eelnõu 668 tänase istungi päevakorda, teha ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus, määrata ettekandjaks teie ees seisja ja vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele teha ettepanek Riigikohtu liikme kandidaadile Heiki Loodile esineda meie ees kuni viieminutilise ettekandega. Kõik need otsused tehti konsensusega. Aitäh!

10:07 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, hea ettekandja! Teile on ka küsimus. Kristen Michal, palun!

10:07 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma olin ka selle ettekandeta veendunud, et Heiki Loot on hea kandidaat, aga see ei ole teie ettekande viga, sest ma tundsin Heiki Looti ka varem. Praegu tahan pigem küsida, kas te erakonna sees või põhiseaduskomisjonis olete ka arutanud, millistele kriteeriumidele peaks vastama uus riigisekretär ja millal tema ametisse määratakse.

10:08 Helmut Hallemaa

Aitäh! See ei ole kindlasti praeguse päevakorraküsimuse teema. Ja ma ei usu, et see on viga, et te ilma minu ettekandeta ja ilma põhiseaduskomisjoni arutelust ülevaadet saamata olete olnud veendunud, et Heiki Loot on hea kandidaat. See on kindlasti pluss ja kindlasti on hea, et te olete selles samamoodi veendunud nagu mina. Aga teie küsimus on arutelu teema ja täiskogu ette tuleb põhiseaduskomisjonist ka valitsuse seaduse muutmise seadus eelnõu, kus on kirjas ka regulatsiooni muutmise riigisekretärile esitatavate nõuete osas, seda just nimelt haridust puudutavas osas. See tuleb, ärme ruttame ajast ette!

10:08 Aseesimees Kalle Laanet

Ainult üks küsimus on protseduurireeglitega igaühele ette nähtud. Hea ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Järgmisena palun kõnetooli Riigikohtu liikme kandidaadi Heiki Loodi. Tema ettekanne on kuni viis minutit.

10:09 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt ma tänan Riigikogu põhiseaduskomisjoni ettepaneku eest esineda teie ees lühikese ettekandega. Samuti tänan ma kõiki Riigikogu fraktsioone eelnenud kohtumiste ja minu ärakuulamise eest. Eriti aga tahan ma tänada Riigikohtu esimeest ettepaneku ja sellega kaasnenud usalduse eest kandideerida riigikohtuniku kõrgele ametikohale.

Olen Eesti riiki teeninud pea 25 aastat ja oleksin tänulik võimaluse eest seda jätkata. Teie ees varem seisnud riigikohtunikukandidaadid on õigusega märkinud, et kohtunikul ei saa olla tegevusprogrammi. Esiteks puudub kohtul algatusõigus. Ta peab lahendama vaidlusi, mida teised on tema ette toonud. Teiseks keelab sõltumatuse ja erapooletuse nõue kohtunikuks kandideerijal anda lubadusi, kuidas ta lahendaks ühte või teist konkreetset juhtumit. Ameerika Ühendriikide Ülemkohtu praegune esimees on selle kohta tabavalt öelnud: "Kohtunikud ei ole poliitikud, kes saavad anda lubadusi vastutasuks valijate häälte eest." Kindlasti aga saan ma lubada teha õigeid ja õiglasi otsuseid kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja seadustega, võtta otsustamisele asjad, kus Riigikohtu lahend on vajalik ja oluline, olla aus, sõltumatu ja erapooletu ning olla ustav Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale. Kandideerimise käigus toimunud kohtumistel jäid kõlama mõned üldisemad küsimused, mille kohta väljendan nüüd veel kord lühidalt oma seisukohta. Kohtumistelt Riigikogu fraktsioonidega jäi mulle mulje, et põletavaim probleem on kohtumenetluse ja eriti kriminaalmenetluse pikkus. Eesti põhiseadus ja Euroopa inimõiguste konventsioon tagavad õiguse kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul. See on oluline õigus ja ma püüan selle kaitsmisele niivõrd, kuivõrd see on Riigikohtu ja tema halduskolleegiumi liikmena võimalik, kaasa aidata. Menetlus ei tohi olla karistus.

Teiseks tekitas küsimusi mõnede kohtulahendite sisuline õigsus. Kohtumistele järgnenud aeg on tõestanud, et lahendite sisulist õigsust aitab kõige paremini tagada mitmeastmeline kohtusüsteem ja sellega kaasnev võimalus asju uuesti kõrgemas kohtuastmes läbi vaadata.

Kolmandaks puudutati kohtuliku aktivismi küsimust ehk seda, kas kohtud on omastanud seadusandjale kuuluva otsustusõiguse. Ma rõhutan, et kohtud mõistavad õigust ja teevad otsuseid vastavalt põhiseadusele ja sellega kooskõlas olevatele seadustele. Põhiseaduse ja seaduste vastuvõtmine on rahva ja tema valitud Riigikogu pädevuses. Samas peab kohus lahendama ka need juhtumid, kus lihtseadus vaikib või on ebaselge. Kohus ei saa keelduda õigusemõistmisest. Põhiseaduse § 15 annab igaühele õiguse pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse. Paragrahv 14 kohaselt on õiguste tagamine kõigi riigivõimu harude, sh kohtuvõimu kohustus. Samuti peab kohus lahendama need küsimused, mille puhul lihtseadus läheb vastuollu põhiseadusega. Põhiseaduse § 152 kohustab Riigikohtu tunnistama kehtetuks mis tahes seaduse või muu õigusakti, kui see on vastuolus põhiseadusega.

Kandideerimise käigus toimunud kohtumistel kohtunikega jäi mulle mulje, et mure kohtute sõltumatuse pärast ei ole päris alusetu. Ja seda mitte sellepärast, et mõnes kohas asuvad kohtud ja prokuratuur ühes hoones. Kohtunikud ei tunne, et see oleks oht nende sõltumatusele. Pigem on küsimus poliitilisel tasemel kõlanud ähvardustes kärpida ühel või teisel viisil kohtute sõltumatust. Sellepärast olgu ka siin selgelt välja öeldud, et ma ei toeta kavasid või meetmeid, mis vähendavad kohtute ja kohtunike sõltumatust. See oleks tee ausa ja erapooletu õigusemõistmise ning demokraatia ja õigusriigi kadumiseni.

Ma tänan, et te mind ära kuulasite, ja olen valmis vastama teie küsimustele. Aitäh!

10:14 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Mart Nutt, palun!

10:14 Mart Nutt

Aitäh, härra juhataja! Austatud Riigikohtu liikme kandidaat! Esinedes põhiseaduskomisjonis te rõhutasite, et te ei pea praeguses olukorras vajalikuks eraldi põhiseaduslikkuse järelevalve kohtu loomist. Ja ma olen sellega täiesti päri. Ma arvan sedasama, et selleks vajadust ei ole. Kas te selgitaksite ka, kuidas te näete põhiseaduslikkuse järelevalve protsessi edaspidi? Kas Riigikohtus tuleks teie arvates teha mingeid ümberkorraldusi? Kui jah, siis kuidas ja mida ning mis tulemusi need annaksid?

10:15 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh selle küsimuse eest! Tõepoolest, ma väljendasin seisukohta, et olles kunagi töötanud välja ettepanekuid – see oli 1990. aastate lõpus või 2000-ndate alguses –, et Eestis võiks kaaluda eraldi

põhiseaduskohtu asutamist, olen ma täna seisukohal, et me võiksime kõigepealt püüda oma põhiseaduslikkuse järelevalve süsteemi arendada olemasoleva põhiseaduse alusel ja raamides. Paar probleemi ma tõin ka põhiseaduskomisjoni arutelul välja. Üks probleem on minu arvates see, et Eesti põhiseaduslikkuse järelevalves on käsitletud liiga vähe asju. Eesti põhiseaduse ja üldse riigiõiguse arengu mõttes oleks parem, kui neid asju oleks rohkem. Põhiseadus ei tohi jääda surnud kirjatäheks. Ja teine probleem on – selle tõi täna juba ka austatud ettekandja Hallemaa välja –, et meil põhiseaduslikkuse järelevalve küsimusi lahendavad riigikohtunikud muu töö kõrvalt. Iga kohtunik kuulub oma põhiametis ühte kolleegiumi, on see siis tsiviil-, kriminaal- või halduskolleegium, ja põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumis tehtav töö on teatav ajutine kõrvalülesanne. Kui arengust rääkida, siis mulle tundub, et võiks kaaluda seda, et võiks olla vähemalt paar-kolm kohtunikku, kes seda mõnda aega teevad oma põhitööna. Samas ma siiski pean vajalikuks, et ka rotatsioon teistest kolleegiumidest jätkuks.

Ja kolmandaks üks teema, millest me põhiseaduskomisjonis ei jõudnud pikemalt rääkida: võiks ehk kaaluda uute menetlusvõimaluste andmist. Üks probleem on kindlasti see, et kui kohtuotsuse alusel algatatakse järelevalvemenetlus, siis see võib kaasa tuua olukorra, kus meil jääb kehtima kohtuotsus, mille seisukohaga mitte rakendada põhiseaduse mõnda sätet Riigikohus ei ole nõustunud. Võiks kaaluda pigem sellist süsteemi, et on eelotsuse menetlus. See tähendab seda, et kui kohtul tekib kahtlus, kas mõni norm, mida ta peab rakendama, on põhiseadusega kooskõlas, siis ta peatab menetluse ja küsib Riigikohtult eelotsust. See oleks üks õigusselgust ja -kindlust tagav abinõu. Nagu ilmselt teie kõik, tean ka mina seda, et on algatatud eelnõu, et kaaluda individuaalse konstitutsioonilise kaebuse sisseviimist. See arutelu on käimas, asjaomane eelnõu on Justiitsministeeriumist esitatud. Päris laia toetust sel ei ole. Minu arvates on tegemist ettepanekuga, mida tasuks tõsiselt kaaluda. On olukordi, kus üldaktiga, on see siis seadus või mõni muu õigustloov akt, näiteks valitsuse määrus, on ka võimalik juba isiku põhiõigusi rikkuda. Ja teatud juhtudel, olgu tegu näiteks maksu- või karistusseadustega, ei ole mõistlik jääda ootama, millal isik saab karistada või rakendatakse tema suhtes muid sunnimeetmeid. Sel juhul on mõistlik juba eelnevalt õigusselgus luua. Need olid lühidalt paar mõtet ka menetluste kohta.

10:18 Aseesimees Kalle Laanet

Heimar Lenk, palun!

10:18 Heimar Lenk

Aitäh! Te, lugupeetud esineja, juba ütlesite oma sõnavõttus, et kohtupidamine peab olema aus ja õiglane ja kiire jne. Seepärast ma küsiks in teie käest järgmist. Näiteks maadevahetuse protsess kestis meil kuus aastat, Edgar Savisaare protsess ja uurimine läheb seitsmendat aastat. Arvatavasti see jõuab ka Riigikohtusse, teil tuleb võib-olla otsus teha. Kuidas te iseloomustaksite selliseid mammutprotsesse ja inimeste tapmist nende käigus vaat et sõna otseses mõttes?

10:19 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Ma väljendasin oma seisukohta, et igal inimesel on Eestis õigus kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul. Kust see piir jookseb, sõltub tegelikest asjaoludest. See sõltub sellest, kui keeruline on protsess, kui keerulised on menetluse asjaolud. Aga mida Eesti kindlasti peab arvestama, on see, et seesama õigus peab olema tagatud ka Euroopa inimõiguste konventsiooni alusel. Euroopa Inimõiguste Kohus on ka Eesti asjade kohta lahendeid teinud. Üldiselt on arvatud, et üle nelja-viie aasta üks menetlus kesta ei tohiks. Eesti on selle vastu mõned korrad patustanud ja selle eest ka mõned õppetunnid saanud. Ma arvan, et õigust kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul tuleb tõsiselt võtta ja püüda seda tagada. Mis puutub kriminaalmenetlustesse – sellest oli meil ka fraktsioonidega kohtudes juttu –, siis Eestis valdav osa menetlusi lõpeb väga kiiresti. Üle 90% kriminaalasjadest lahendatakse lihtmenetluse käigus väga kiiresti, pikemalt venima jäänud protsesside arv on umbes 200. Ja ma tean, et Eesti prokuratuur võtab seda tõsiselt ja püüab menetlusaegu lühendada. On ka saavutatud teatud edu, aga siiski mõningad juhtumid veel on, kus menetlusaeg on olnud liiga pikk.

10:20 Aseesimees Kalle Laanet

Raivo Põldaru, palun!

10:20 Raivo Põldaru

Aitäh, härra aseesimees! Lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat! Te mainisite oma esinemises, et kohtud peavad otsustama ka siis, kui seadused on vastuolus põhiseadusega. Palun nimetage, missugused seadused on vastuolus põhiseadusega!

10:21 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh selle küsimuse eest! Sellele küsimusele saab vastata ainult nii, et see selgub konkreetsete menetluste käigus – on see siis mõni üksikvaidlus või kas kohtu või õiguskantsleri või presidendi poolt algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus. Nende menetluste käigus selgub, millised seadused on põhiseadusega vastuolus.

10:21 Aseesimees Kalle Laanet

Enn Eesmaa, palun!

10:21 Enn Eesmaa

Aitäh! Austatud kandidaat Heiki Loot! Selles saalis ja kogu Riigikogu menetluse käigus me väga sageli pörkame kokku probleemiga, et seaduste keel on sedalaadi, et tekstist arusaamiseks oleks tarvis õigemeelsuse käsiraamatut. Eilne päev ei olnud selles suhtes erandiks. Paljud löiked seaduseelnõudest lähevad otseteed juriidilise keele huumori fondi. Viie minuti pärast Riigikohtu liikmena te ei saa anda tõenäoliselt mingeid lubadusi, aga võib-olla on soovitusi, kuidas seda olukorda parandada? Isegi juristid on väidetavalt teinekord kimpus seaduste keelega.

10:22 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh, hea küsimus! Eks neid tegureid ole mitmeid, mis võivad seaduse keele keeruliseks teha. Ühelt poolt on kindlasti mõni valdkond nii keeruline, et see nõuab rohkeid regulatsioone mitmete eranditega. Ja selle on võib-olla praktiline elu veelgi keerulisemaks teinud, kui neid erandeid on juurde tekkinud, kuna on püütud üksikjuhtumile õiglast lahendit leida. Kindlasti on veel üks asi, mis aitab sellele kaasa: on teatud valdkondi, näiteks finantstegevus või maksud, mis on tänapäeval nagu kogu meie majandus nii keeruline, et juba see tingib teatava sõnavara kasutamist, mis lihtlugejale ei ole arusaadav, juriidilisest žargoonist ja erialastest mõistetest rääkimata. Ja kindlasti kolmas tegur on vajadus demokraatlikus ühiskonnas, parlamentaarses riigis kompromisse leida ja kokkuleppele jõuda. Seegi võib teinekord mõne sõnastuse teha nii keeruliseks, et võtab ka kogenud juristid higistama. Neid tegureid on seega palju. Aga kindlasti üks asi, mida ma oma praktikas olen palju kasutanud, on hea keeleteoimetaja abi. Kui on olulisemad tekstid, siis võiks paluda keeleteoimetajal need läbi vaadata. Minu enda kogemus on, et see aitab väga palju. Seda ma soovitan julgelt kõigile.

10:24 Aseesimees Kalle Laanet

Peeter Ernits, palun!

10:24 Peeter Ernits

Hea juhataja! Riigikohtu liikme kandidaat! Te edestasite valimisel nelja ringkonnakohtunikku ja olete tegelikult veel üks selline inimene, kes läheb Riigikohtusse ilma kohtunikukogemusega. Kunagi olete Riigikohtu esimehe abi küll olnud, aga see on midagi muud. Ütelge, mis te arvate, miks valiti just teid, suurendades üha enam nende inimeste arvu Riigikohtus, kellel puudub kohtunikutöö kogemus.

10:24 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh! Vastab tõele, et kohtunikutöö kogemus mul puudub. Samas on mul olemas juristi ettevalmistus, ma olen aastaid juriidilise tööga tegelenud. Kõik need ametid, mida ma 25 aasta jooksul pidanud olen, on olnud seotud juriidilise tööga, kas või praegune riigisekretäri amet, kus ma olen 15 aastat kontrollinud valitsuse õigusaktide õiguspärasust, loomulikult oma meeskonna kaasabil. Teiselt poolt ma arvan, et Riigikohtu lahendite kvaliteeti aitab tagada see, kui Riigikohtus on esindatud erinevad vaatenurgad, mida ühelt poolt kannavad kohtunikukogemusega inimesed ja teiselt poolt siis teised inimesed. Enda puhul ma tooksin välja selle, et mul on arvestatav täitevvõimus töötamise kogemus. Ma arvan, et ma tean, kuidas valitsus toimib – ma tunnen täitevvõimu tööd hästi. Ma usun, et see rikastab

Riigikohtus esindatud vaatepunkte ja aitab lõppkokkuvõttes kaasa sellele, et kohtu otsused on tasakaalukamad ja seevõrra ka paremad.

10:25 Aseesimees Kalle Laanet

Marika Tuus-Laul, palun!

10:26 Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea Riigikohtu liikme kandidaat! Minu küsimus on kohtumenetluste kohta. Teatavasti üle 80% kohtualustest valib meil kokkuleppemenetluse just seepärast, mida te nimetasite: see protsess ise on muutunud karistuseks, lihtsam on võtta see viimane lahendus. Teiseks, meil lõpeb 99,9% protsessidest, isegi üle selle süüdimõistmisega ja advokaadid kurdavad, et meil tegelikult puudub võrdõiguslik kohtumenetlus. Pooltel ei ole võrdseid relvi käes. Mis te arvate, kas see on põhiseadusega kooskõlas ja kas see on õigusriigile kohane? Ja ma küsin veel lisaks: kui pikk on teie meelest ikkagi see mõistlik aeg kohtuprotsessi pidamiseks?

10:26 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh! Raske on vastata nendele küsimustele, sest need on väga üldised. Kui te küsite, kas kriminaalprotsessis on midagi, mis võiks olla vastuolus põhiseadusega, siis ma rõhutan veel kord, et sellele küsimusele ei saa üldiselt vastata. Vastata saab konkreetseid kaasusi silmas pidades, hinnates konkreetseid viiteid ühele või teisele sättele, et kas need on põhiseadusega kooskõlas või vastuolus. Kriminaalprotsess tervikuna on ju suunatud sellele, et tagada menetlusega seotud isikute õiguste kaitse ja see eesmärk on kahtlemata põhiseadusega kooskõlas.

Nüüd, kui pikk see mõistlik aeg on? See sõltub tõesti tehioludest: lihtsamad asjad tuleb lahendada kiiremini, keerulisemate asjade lahendamine võtab paratamatult rohkem aega. Ma viitasin enne, et kui üldistest kriteeriumidest rääkida, siis Euroopa Inimõiguste Kohtu hinnangul on see aeg neli-viis aastat. Üle selle aja minevad protsessid vajavad ikka väga palju õigustamist.

10:28 Jüri Adams

Kuna meil on võimalus teile küsimusi esitada, siis mind huvitab teie hinnang niisugusele metodoloogilisele probleemile, mis on hiljaaegu üles tõusnud. Üldiselt on põhiseaduslikkuse järelevalve asjad, mille puhul on mingi seaduseteksti osa kuulutatud põhiseadusega vastuoluks, üsna normaalsed. Aga meil on viimastel aastatel tehtud teise astme kohtutes mitu otsust, kus põhiseadusega vastuolus olevaks tahetakse kuulutada olukord, kus seaduses on taotleja ja kohtu arvates midagi puudu. See on nagu matemaatikas olemas olev tühja hulga mõiste, mis tähendab, et seal midagi ei ole. Kuidas teie niisugust probleemiasetust hindate?

10:28 Aseesimees Kalle Laanet

Jüri Adams, palun!

10:29 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Tõepoolest, sellised lahendid on tekkinud. Päris Riigikohtu praktika alguses neid ei olnud, need on hiljem tekkinud. Ma arvan, et see on õiguskorra arengu loomulik tulemus, et selleni on jõutud. Selle eeldus pole, et kohus või kohtunikud arvavad, et seadusandja peaks sekkuma, kuna mõni ühiskondlik probleem on nii aktuaalne, et vajab lahendamist. Eeldus on ikkagi see, et põhiseadusest tuleneb kohustus konkreetne regulatsioon anda. Kui põhiseadusest sellist kohustust ei tulene, siis kohus sellist otsust teha ja kohustust seadusandjale panna ei saa.

10:29 Aseesimees Kalle Laanet

Jürgen Ligi, palun!

10:29 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra Loot! Uskumatu küll, aga Eestiski on tõusnud teemaks kohtute sõltumatus. Kui jutt on kohtupidamisest Venemaal, siis Vladimir Putin arvab, et jutt käib demokraatiast. Ta arvab, et Venemaa on demokraatlik riik ja see annab õiguse ka kohut mõista. Eestis on samad tendentsid: räägitakse

kohtunike peade langemisest, nende peadega jalgpalli mängimisest ja muud taolist, kohtureformist. Öelge, kas sõltumatul kohtul on ühiskonnas võimalik midagi selle vastu teha või lõpuks otsustabki valija, kas kohus jääb või ei jää.

10:30 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh! Demokraatlikus ühiskonnas on demokraatia kindlustamiseks ka selline mehhanism, et teatud otsused tõstetakse kõrgemale tasemele ja teatud otsused tehakse madalamal tasemel. Mida ma konkreetselt silmas pean, on see, et Eesti rahvas on vastu võtnud põhiseaduse ja sellega on teatud väärtused ja teatud normid tõstetud kõrgemale tasemele, mida lihtseadustega muuta ei saa. Selle jaoks on eraldi protseduur, see nõuab eraldi menetluste läbimist, see on põhiseaduse muutmine. Kohtunikud peavad seisma, nagu ma juba ütlesin, selle eest, et Eestis mõistetakse õigust kooskõlas põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seadustega. Lihtseadustega kahtlemata selliseid muudatusi teha ei saa. Mida otsustab põhiseaduse andja, on põhiseaduse andja küsimus.

Minu soovitus kodanikuna on kahtlemata see, et Eestis peab säilima demokraatlik õigusriik, see on Eestile palju edu toonud. Ja selle olulised tunnused on nii võimude lahusus kui ka kohtute sõltumatus. Kohtute sõltumatus, nagu on tabavalt märkinud Riigikohtu esimees, ei ole kohtunike või kohtute privileeg, see on eeldus selleks, et säilib erapooletu õigusemõistmine, mis omakorda on vajalik selleks, et säilib õigusriik, mis lõppastmes tagab meil demokraatliku ühiskonna kestmise.

10:32 Mart Helme

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat! Ettevõtjate manifest, mis mõned päevad tagasi ilmus, kutsus üles vähendama Eesti ametnikkonda 3000 ametniku võrra aastas nelja aasta jooksul. Minu küsimus teile on seotud Riigikohtu liikmete arvuga. Mitu Riigikohtu praegust liiget on pensioneerumas ja minu küsimus on: kas te olete veendunud, et Riigikohus peab olema just nimelt 18-liikmeline või võiks need pensioneeruvad kohad jätta täitmata ja Riigikohtu liikmete arv langeda 15-ni, et vähendada bürokraatiat?

10:32 Aseesimees Kalle Laanet

Mart Helme, palun!

10:32 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh! Kohtunike arv ju sõltub mitmest tegurist. Üks on asjade arv ja teine on see, kuidas õigussüsteem on üles ehitatud. Mina kandideerin Riigikohtu halduskolleegiumi liikmeks, milles on viis liiget. Kui me võtame võrdlusena, kui palju liikmeid on näiteks Soomes, siis seal on eraldi kõrgeim halduskohus, kus on 28 liiget. Soomes on rahvaarv neli korda suurem kui meil. Jagame 28 neljaga ja saame, et Eesti Riigikohtu halduskolleegiumis ei peaks olema viis, vaid seitse liiget.

Ja üks asi kindlasti veel. Kui võrrelda Eesti Riigikohtu suurust mõne teise riigi kohtuga, tuleb arvestada, et Eesti Riigikohtus on neli kohtupidamise valdkonda või haru kõik ühes kohtus: see on tsiviilasjade lahendamine, kriminaalasjade lahendamine, haldusajade lahendamine ja põhiseaduslikkuse järelevalve asjade lahendamine. Paljudes riikides on selle jaoks kaks või kolm eraldi kohut. Juba sellisest Eesti õigussüsteemi ülesehitusest, mis vastab Mandri-Euroopa õigussüsteemile, tuleneb see, et ka meil on eraldi õigusvaldkonnad ja me peame oluliseks, et kohtunikud spetsialiseeruvad. Nii et praegust õigussüsteemi arvestades on paratamatu, et Riigikohtus peavad olema eraldi kolleegiumid ja seal neli-viis liiget on ikkagi hädavajalik miinimumsuurus. Nii et ma arvan, et Riigikohtu liikmete arvu vähendades bürokraatiat või, ütleme, riigipalgalisi kokku ei tõmba.

Üldiselt aga on eesmärk hoida riigi kulutusi kontrolli all ja hoida ka riigitöötajate või -teenistujate arvu väheneva rahvaarvu tingimustes kontrolli all loomulikult mõistlik eesmärk ja sellest on ka valitsused püüdnud kinni pidada. Aitäh!

10:34 Aseesimees Kalle Laanet

Peep Aru, palun!

10:34 Peep Aru

Aitäh! Hea esineja! Ma toetan teie asumist sellele uuele tähtsale ametipostile, kui läheb hääletamiseks, aga üks küsimus mul on. Ütlesite, et pikaajaline töö riigisekretärina, töö juriidiliste probleemidega peaks kaasa aitama sellele, et te saate hästi hakkama ka uues töökohas. Teatavasti on Vabariigi Valitsus esitanud ühe seaduseelnõu, mis tuleb siin saalis üsna pea arutamisele ja mille sisu on ka selles, et tahetakse muuta riigisekretäri hariduse nõuet. Tahetakse ära kaotada juriidilise hariduse nõue. Kas see tähendab seda, et teie järglastel riigisekretäri ametis puudub tulevikus võimalus riigikohtuniku tähtsale ametikohale saada?

10:35 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh selle küsimuse eest! Toetudes oma pikaajasele kogemusele, olen ma ise soovitanud seda muudatust. Ma arvan, et juristiharidus riigisekretäri ametis on väga hea ja tuleb kasuks, aga see ei ole piisav. Riigisekretäri ametis on märksa olulisem – ilma selleta ei saa – teadmine, oskus ja kogemus korraldada valitsuse tööd ja ministriumide koostööd, koostööd eelkõige kantslerite ja teiste kõrgemate riigiametnikega.

Ma olen toonud võrdluse, et kui ministrid valivad endale kantslereid, siis ka kantsleri ülesanne on tagada ministri määruste õiguspärasus ja anda selle kinnituseks oma kaasallkiri. Kui me kantslerit valime ja küsime ministrite käest, mida te kõige olulisemaks peate, kas seda, et määruste õiguspärasus on tagatud, ja selleks te nõuate juristi ettevalmistust, või hoopis kogemusi ja oskust ministriumide tööd juhtida ja kogu valitsemisala korraldada, siis vastus loomulikult on olnud see, et olulisem on viimane. Ma rõhutan veel kord, et see ei ole halb, kui riigisekretäril on juriidiline haridus. See kindlasti tuleb kasuks valitsuse töö korraldamisel, aga see ei peaks olema ainukene nõue. Ja ma usun, et kui tulevikus riigisekretäri ametit peab ka mõni jurist, siis ta kindlasti, arvestades selle tööga seotud nõudeid ja sellega kaasnevat kogemust, kvalifitseerub edaspidi väga hästi ka riigikohtuniku ametikohale. Aitäh!

10:37 Aseesimees Kalle Laanet

Eiki Nestor, palun!

10:37 Eiki Nestor

Aitäh! Austatud kandidaat! Mind pani natuke kulmu kergitama see, et justkui kostis kurtmine, et põhiseaduse teemal vaidlusi on kohtutes liiga vähe. Võib-olla on põhjus selles, et meil on hoopis põhiseadus kogemata kombel hästi välja tulnud, tasakaal Riigikogu, kohtute, presidendi ja õiguskantsleri vahel on hästi paigas ja seetõttu neid vaidlusi ei ole. Millest selline kurtmine, et neid võiks rohkem olla?

10:37 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

See ei ole kindlasti kurtmine. See on pigem osutus, et kui võrrelda teiste riikidega, siis torkab silma, et Eestis on neid vaidlusi vähem. Kindlasti vastab tõele, et Eestis on väga hea põhiseadus, mis aitab nende vaidluste hulka vähendada. Põhiseadus on tehtud ka sellisena, et see aitab nende vaidluste vähesusele kaasa. Mida ma tahtsin öelda, on lihtsalt see, et põhiseaduse ja riigiõiguse arengu seisukohalt on hea, kui on olemas piisav arv juhtumeid, mida põhiseaduse alusel põhiseaduslikkuse järelevalvega tegelev kohus lahendab. Ma pigem hoiatasin selle ohu eest, et põhiseadus ei tohi muutuda surnud kirjatäheks, vaid ta peab olema kogu aeg aktuaalne.

10:38 Aseesimees Kalle Laanet

Kristen Michal, palun!

10:38 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Nagu Peep Aru, arvan mina samamoodi, et te sobite sellesse ametisse, kuhu te kandideerite, ja kavatsen poolt hääletada. Aga selle teise muudatuse kohta ma kindlasti küsin. Te ütlete, et riigisekretär ei pea tingimata olema juriidilise kõrgharidusega. Olles justiitsministrina paaril korral valitsuses olnud, ma julgen öelda, et riigisekretäri oodatakse väga tihti

just juriidilist tagasisidet erinevates küsimustes ja erinevate otsuste õiguspärasuse mõistmist. Selle muudatuse kohta ma küsin, kas siis teoreetiliselt on tulevikus võimalik, et järgmine riigisekretär on Jüri Ratase tahtel – ma vaatan siin saalis ringi – võimekas Jaanus Karilaid.

10:39 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh küsimuse eest! Ma kindlasti ei anna ega hakka andma soovitusi, kes võiks olla järgmine riigisekretär. Millele ma viitasin? Riigisekretäri töös on oluline kogemus sellest, kuidas korraldada nii valitsuse tööd kui ka ministeeriumide koostööd. See eeldab just nimelt teatavaid kogemusi. Ma arvan, et üks oluline eeldus on see, et need kogemused saavad tekkida teatud ametid pidades, teatud tööd tehes. Nii et järgmist riigisekretäri võiks minu arvates otsida praeguste või endiste kõrgemate riigiametnike hulgast, kellel on selline arvestatav kogemus.

10:40 Aseesimees Kalle Laanet

Jevgeni Ossinovski, palun!

10:40 Jevgeni Ossinovski

Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud kandidaat! Ka mina toetan teie kandidatuuri väga, aga ma küsin võib-olla natuke ebamugava küsimuse, sest see on minu arvates oluline. Siin selles saalis on mõnelt poliitiliselt jõult kõlanud tahe kohtuvõimu poliitilisele tahtele allutada. Kuidas te tunnete, kui kunagi peaks parlament võtma vastu seaduse, millega allutatakse Riigikohtu otsused poliitilisele tahtele või hakatakse neid poliitiliselt mõjutama, kas sellises olukorras oleks riigikohtunikuna jätkata teie südametunnistusega kooskõlas?

10:41 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Aitäh! Vastan lühidalt: ei oleks.

10:41 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot, teile on vähemalt üks küsimus veel. Martin Helme.

10:41 Martin Helme

Ma tahan selle viimase küsimuse peale küsida: mis te arvate, kas praegu Riigikogus vastuvõetud seadused ei olegi siis poliitilise tahte väljendus, mida kohtud peavad järgima?

10:41 Riigikohtu liikme kandidaat Heiki Loot

Kahtlemata on.

10:41 Aseesimees Kalle Laanet

Hea Heiki Loot, teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajatele. Kõnesoovijaid ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 668 lõpphääletus. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Otsuse eelnõu poolt on 64 Riigikogu liiget, vastu 6, erapooletuid 2, ei osalenud 13. Eelnõu on otsusena vastu võetud! Palju õnne, Heiki Loot! (Aplaus.)

---

2. 10:42 Relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) esimene lugemine

10:42 Aseesimees Kalle Laanet

Läheme päevakorrapunkti juurde number 2: riigikaitsekomisjoni algatatud relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli riigikaitsekomisjoni liikme Margus Tsahkna!

10:43 Margus Tsahkna

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Riigikaitsekomisjon on algatanud relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu 654 ja täna on see teie ees esimesel lugemisel. (Sumin saalis.) Ma soovin samuti Heiki Loodile õnne, aga läheme nüüd tööga edasi!

Kõigepealt ma räägin selle eelnõu Riigikokku menetlusse esitamise taustast. Nimelt, kui te mäletate, siis kevadel oli meil siin arutluse all Eesti kaitsetööstust puudutav relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 615. See võeti vastu ja seadus jõustus 1. juulil ning selle eest veel kord suur tänu kogu Riigikogule! Ma tuletan veel meelde, et me andsime põhimõtteliselt esimest korda peale iseseisvuse taastamist Eesti Vabariigi erasektorile õiguse käidelda sõjarelvi ja laskemoona. Seega me panime aluse reaalsele relvatootmisele ka Eesti Vabariigi erasektoris. See seadus, nagu ma mainisin, jõustus 1. juulil.

Nüüd, 16. mail, kui see hiljem vastuvõetud eelnõu 615 oli veel menetluses, esitas siseminister selle kohta 31 muudatusettepanekut, millest enamik oleks eelnõu põhimõtteliselt muutnud.

Riigikaitsekomisjon küsis siis ka relvaseaduse valdkonnakomisjoni ehk õiguskomisjoni arvamust, kas me saaksime need 31 muudatusettepanekut eelnõusse 615 lülitada. Õiguskomisjon sisuliselt neid ettepanekuid toetas, kuid osutas, et Riigikogu juhatus on kehtestatud "Juhised Riigikogus seaduseelnõu menetlemise hea praktika kujundamiseks" ja nende punkt 9 sätestab, et kui juhtivkomisjon otsustab muudatusettepanekuid arvestades eelnõu olulisel määral ümber kujundada, eelkõige täiendades seda põhimõttelise tähtsusega uute regulatsioonidega, siis teeb ta selleks, et võimaldada Riigikogu liikmetel esitada muudatusettepanekuid eelnõu muutunud osade kohta, täiskogule ettepaneku teine lugemine katkestada.

Seaduseelnõu 615 menetlemisega oli tookord kiire, kuna seadus oli plaanitud jõustuma 1. juulil.

Seetõttu ei olnud võimalik eelnõu teist lugemist katkestada. See oleks olulisel määral ohtu seadnud võimaluse osaleda kogu relvatööstuse, ka Eesti enda hangetes ja lükanud seda vähemalt poole aasta võrra edasi. Seetõttu otsustas riigikaitsekomisjon, konsulteerinuna ka Siseministeeriumi ja siseministriga, et me tuleme nende ettepanekutega eraldi välja ja need tagavad ka Euroopa Liidu direktiivi ülevõtmise 14. septembriks. Selle eraldi eelnõuga ma teie ees siis täna olen.

Nüüd, seoses siseministri muudatusettepanekutega, mis on arutluse all oleva eelnõu säteteks, tuvastas riigikaitsekomisjon nendega seotud huvigrupid ja kutsus nad komisjoni istungile 29. mail. Eelkõige puudutab see temaatika akustilist relva, mis on mõeldud vaid paukmoonaga tulistamiseks. Akustilist relva kasutatakse näiteks ajalooliste sündmuste taasesitamisel, paraadil või spordisündmustel.

Kutsututest osalesid riigikaitsekomisjoni istungil Front Line Eesti MTÜ esindajad, kes kinnitasid, et Siseministeeriumi muudatusettepanekud on vajalikud. Nad on neid muudatusi oodanud üle kümne aasta ning juba täidavad nendes ettepanekuid nõudeid. Aga ühtsed õiguslikud regulatsioonid puuduvad. Front Line Eesti MTÜ esindajad avaldasid lootust, et muudatused seadustatakse selle aasta jooksul. Nagu öeldud, nad on akustilise relvi käsitlevat regulatsiooni juba väga pikalt oodanud.

Tulenevalt eeltoodust otsustas riigikaitsekomisjon koostöös Siseministeeriumiga operatiivselt k.a 6. juunil algatada arutluse all oleva seaduse muutmise eelnõu 654, seda eelkõige ajakriitilist olukorda silmas pidades. Nimelt, lisaks nende akustiliste relvadega seonduvale regulatsioonile on oluline see, et k.a 14. septembriks oleks tulnud üle võtta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2017/853, millega muudetakse nõukogu direktiivi 91/477/EMÜ. See on ka eelnõu tähtis eesmärk. Direktiiviga, mida ma mainisin, sätestatakse hoiatus-, signaal- ja akustilise relva mõisted ning arvestades julgeoleku ja turvalisuse aspekti, võetakse meetmed, et vähendada nendega toime pandavaid õigusrikkumisi. See on üleeuroopaline direktiiv, mille Eesti on lubanud vastu võtta 14. septembriks. Vaadates kuupäeva – täna on 20. september, nii et me oleme sellega niikuinii hiljaks jäänud.

Selles direktiivis lähtutakse põhimõttest, et ühised eeskirjad on olulised. Mitmetel Euroopa Liidu liikmesriikidel on erinevad arusaamad ja reeglid, mis puudutavad selliste relvade käitlemist. Et kurjategijad ei saaks Euroopa Liidu liikmesriikide erisuguseid eeskirju enda kasuks rakendada, tulebki Euroopa Liidu tasemel langetatud otsuste tulemusena lähtuda ühtlustatud käsitusest.

Regulatsioonis Euroopa Liidu tasandil tehtud muudatuste tõttu tuleb täpsustada ka relvaseadust, mida me käesoleva eelnõuga ka teeme. Eelnõu kohaselt ei tehta Eesti relvapoliitikas olulisi muudatusi, säilitatakse relvaseaduses juba kehtivad põhimõtted ning seni reguleerimata küsimused reguleeritakse seaduses, tagamaks ühetaoline kohtlemine.

Eelnõu algataja esindajana palungi toetust selle eelnõu kiireks menetlemiseks, eelkõige puudutab see

Euroopa Liidu direktiivi rakendamist. Õiguskomisjon, kes seda eelnõu tegelikult menetleb, on määranud muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 4. oktoobri, aga seda juba räägib õiguskomisjoni esindaja ise. Nii et jõudu menetlemisel!

10:50 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Teile on vähemalt üks küsimus. Peeter Ernits, palun!

10:50 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma ei ole relvahull, aga minu tähelepanu äratas selline asi. Üle tuleb võtta tulirelvadirektiiv, ja seda hästi kiirustades. Algul on eelnõu 615, nüüd on 654. Aga ma küsin, miks see ainult osaliselt üle võtta. Millist osa ja miks me üle ei võta? Mida see osa sisaldab?

10:50 Margus Tsahkna

Aitäh! Ma ei saanud praegu aru, kas küsija peab silmas Euroopa direktiive või mida täpsemalt. Aga see, mille me üle võtame, puudutab relvaseaduse kohaldumisaslasse jäävate hoiatus-, signaal- ja akustiliste relvade kasutamist. Neid reegleid ei ole Eestis senimaani lihtsalt paika pandud. Neid relvi meil kasutatakse, aga nüüd pannakse paika regulatsioon: nende käitlemine, nende remontimine-parandamine, vastutus nende eest. Ülejäänud Euroopa Liidu direktiivi osas meie relvaseadus juba vastab selle nõuetele. Meil ei ole vaja, nagu ma juba mainisin, teha meie relvaseaduses mingisuguseid muid muudatusi. Me soovime just seda osa parandada. Ja on ka teine pool. Kui te vaatate seaduseelnõu, siis näete, et selles on rida termineid ja n-ö ühtlustamist, et me saaksime mõistetest ühtemoodi aru. See seaduseelnõu ei ole väga pikk, olulisel määral on see ikkagi tehniline, aga jah, need nõuded tulenevad Euroopa Liidu direktiivist. Nii et sisulist praeguse relvaseaduse muutmist me selle eelnõuga ei taotle. Lisame sinna just nimelt signaal-, akustilised ja hoiatusrelvad, mille kasutus lihtsalt on reguleerimata.

10:52 Aseesimees Kalle Laanet

Peeter Ernits, teine küsimus, palun!

10:52 Peeter Ernits

Läheme edasi. Jutt oli direktiivist 2017/853 ehk tulirelvadirektiivist. Siin on must valgel kirjas, et võtame selle osaliselt üle. Minu küsimus oli, kas see on see osa tulirelvadirektiivist, mis seni on üle võtmata. Kas on veel mingisuguseid osasid ja kui on, siis kui suured need osad on, mis millegipärast ei ole veel üle võetud?

10:52 Margus Tsahkna

Aitäh! Ma pean tunnistama, et ma selle detailse ülevaate jään hetkel võlgu. Aga ma mäletan seda arutelu, mis enne selle direktiivi ülevõtmist oli valitsuskabinetis, kus ma toona olin. Jõudsimme seisukohale mitte toetada kõiki algseid direktiivi ideid – me ei tahtnud üle reguleerida. Seal olid mitmesugused poolautomaatrelvi käsitlevad sätted jne. Ma arvan, et me ei võta üle mitte kõike, mis on Euroopa Liidu direktiivides määratud, vaid selle, mis vastab meie relvaseadusele. Meie relvaseadus on suure tõenäosusega natukene liberaalsem, kui on direktiivi ideed. Aga ma, hea küsija, palun seda teile täpsustada, millised osad võetakse üle, millised mitte. Ma tunnistan, et pole kogu seda direktiivi ise läbi töötanud. Aitäh!

10:53 Aseesimees Kalle Laanet

Aivar Sõerd, palun!

10:53 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Eelmisel aastal, ma mäletan, muudeti relvaseaduse ala selliselt, et Eestis tekiks relvatööstus. Anti laiemaid võimalusi, mis on iseenesest positiivne. Aga põhjus, miks ma küsin, on see, et sellega justnagu putitati eelarvet tasakaalu. Eestis pidid tekkima uued töökohad ja nendelt töökohtadelt laekuvad maksud pidid selle aasta eelarvet täitma. Ma saan aru, et

pikemas perspektiivis need töökohad tekivad, aga jutt on sellest aastast. Kui palju sellel aastal kaitsetööstuses tänu seaduse muutmisele uusi ettevõtteid ja uusi töökohti tekkis?

10:54 Margus Tsahkna

Aitäh, hea küsija! Selle Eesti kaitsetööstust puudutava eelnõu valmistasin ette mina ise, kui ma olin veel kaitseminister. Ja kindlasti ei olnud seal mitte ühekski argumendi, et on vaja 2019. aasta eelarvet putitada. Absoluutselt mitte! Seda poleks isegi tehniliselt olnud võimalik teha. Sellist argumenti siin saalis küll ei ole kõlanud, et käesoleva aasta eelarvet on vaja kuidagi putitada. Nimelt: 1. juulil see seadus jõustus. Selle seaduse järgi on terve rida julgeolekutoiminguid, mis tuleb ka meie enda kaitsetööstusettevõtetele teha. Kaitsetööstusettevõtted peavad olema võimelised tagama riigisaladuse hoidmise, relvade käitlemise, julgeoleku jne. Vähemalt pool aastat, kui mitte rohkem läheb aega, enne kui see muudatus hakkab mõjuma.

Samas, kui me vaatame Eesti kaitse-eelarvet, mille suurus on juba üle 500 miljoni euro, siis sellest julgelt kolmandik on sellist raha, mis tulevikus läheks võib-olla just meie enda kaudu kaitsetööstusse. Nii et mõju Eesti majandusele saab olema ikkagi märkimisväärne.

Üks asi on teadmiste ja kompetentsi arendamine Eestis, teine aga see, et me – ma loodan vähemalt – tagame endale laskemoona osas strateegilised julgeolekuvarud ja laskemoona tootmise oma territooriumil. Ja kolmandaks, tõepoolest töökohti arvatavasti tuleb juurde. Kuid oleme ausad, kui meil töötab praegu suurusjärgus 650 000 inimest, siis relvatööstus ei ole see, mis looks tohutu palju lisatöökohti. Tähtis on aga see, et sellest rahast, mis me investeerime Eesti kaitseesse, jääks võimalikult suur osa Eestisse – et see jääks Eesti tööstusse, Eesti ettevõtlusesse ja tagaks meie enda relvatööstuse innovatsiooni ja arengu. See on see loogika. Ma olen täiesti kindel, et 2019. aasta riigieelarvet see otseselt ei puuduta, võib-olla tekivad mingid marginaalsed summad. See polnud üldse mitte eesmärk. Aitäh!

10:56 Aseesimees Kalle Laanet

Jüri Adams, palun!

10:56 Jüri Adams

Lugupeetud härra ettekandja! Kuulsin sööklas teie ettekannet ja olin täiesti jahmunud. Kas tõesti on jõudnud kätte see esimene kord, kus enam ei võeta sadade lehekülgede pikkusi halvas tõlkes eurodirektiive seadusena vastu ja tulemus on see, et Eesti seaduste kvaliteet käib alla, vaid nüüd on automaatse ülevõtmise asemel esimene intelligentse ülevõtmise juhtum meie ees?

10:57 Margus Tsahkna

Aitäh, lugupeetud küsija! Ma ei oska öelda, kas see on esimene säärane juhtum, aga ma mäletan teemaga seotud pikki protseduure. Eriti puudutasid need relvasid käsitlevaid direktiive. Valitsuskabinetis olid korduvad arutelud just nimelt ettepaneku üle mitte võtta direktiivi täismahus üle ja mitte minna Euroopa Liiduga kaasa mingites küsimustes, mis mingitel hetkedel väikse paanikaga üles kerkisid. Pean silmas neid terrorirünnakuid. Taust on tegelikult see, et kui Prantsusmaal ja teistes Euroopa riikides toimusid terrorirünnakud, siis tõsteti päevakorda just nimelt relvade tsiviilkäibes omamise piirangute kehtestamine kogu Euroopa Liidus. Minu enda seisukoht on see, et Eesti peab ikkagi lähtuma oma positsioonidest ja tõepoolest me oleme mingid asjad jätnud seadusest välja. Ma arvan, et küsija pidas seda silmas, et me enam automaatselt ei võta üle ega tõlgi kõike, vaid arutame direktiivid sisuliselt läbi. Ja see on üks nendest.

10:58 Aseesimees Kalle Laanet

Hea ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole! Palun juhtivkomisjonipoolseks ettekandeks kõnetooli õiguskomisjoni liikme Raivo Aegi!

10:58 Raivo Aeg

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Margus Tsahkna rääkis selle seaduseelnõu tekkimise pika ajaloo juba ära ja tõi ka põhjendused. 10. septembril 2018 arutas õiguskomisjon seda seaduseelnõu, et valmistada seda ette esimeseks lugemiseks suures saalis. Komisjoni liikmetest võtsid istungist osa Uno

Kaskpeit, Hardi Volmer, Külliki Kübarsepp, Olga Ivanova, Raivo Aeg, Toomas Paur, Toomas Vitsut, Urve Tiidus, Vilja Toomast ja juhatas seda istungit Jaanus Karilaid. Kohale olid kutsutud ka riigikaitsekomisjoni esindaja Margus Tsahkna ning Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna juhataja Veiko Kommusaar ja sama osakonna nõunik Sven Põierpaas ja õigusnõunik Marju Aibast.

Põhimõtteliselt Margus Tsahkna juba rääkis eelnõu sisu ära, selgitades, milles asi seisneb. Kavandata muudatus võimaldab Eesti relvaseadusesse sisse tuua mõned uued mõisted, mida seni Eesti relvaseaduses ei olnud, ja viia seadus kooskõlla Euroopa Liidus kehtivate sätete ja nõuetega. Need kolm uut mõistet on hoiatusrelv, signaalrelv ja akustiline relv. Nende asjade erinevus, nagu meile selgitati, on see, et hoiatus- ja signaalrelv on need, milles on padrunipesa, mis võimaldab kasutada üksnes paukpadroneid ja pürotehnilise signaali andmiseks ettenähtud padroneid. Neid relvi ei saa kohaldada püssirohu toimel haavlite või muude lendkehade väljalaskmiseks. Need on konstrueeritud niimoodi, et nad vastavad nendele nõuetele ega võimalda lendkehi välja lasta. Akustilise relva eripära on selles, et see on algselt olnud tulirelv, aga on hiljem ümber ehitatud nii, et selles saab kasutada ainult paukpadroneid ehk tekitada akustilist heliefekti.

Toimus ka arutelu. Margus Tsahkna andis õiguskomisjonile ajaloolise ülevaate seaduseelnõu tekkest. Toomas Vitsut küsis, miks relvaseadust muudetakse nii tihti. Veiko Kommusaar vastas, et tegu on erinevate asjaoludega. Üks oli seesama põhjus, et riigikaitsekomisjoni algatatud eelmise eelnõu lõplik menetlemine oleks viibinud ja me ei oleks saanud seda kevadel vastu võtta. Sellepärast see osa eraldati ja algatati uus eelnõu. Nimelt on ka mitmed Euroopa Liidu direktiividest tulenevad nõuded, mis on vaja meie seadustikku üle võtta.

Urve Tiidus palus täpsustada, millised piirangud puudutavad hoiatus- ja signaalrelvi. Sven Põierpaas selgitas, et need on kõige madalama n-ö piirangutasemega. Signaal- või hoiatusrelva omanik ei pea sooritama mingisugust relvaeksamit, tähtis on ainult, et ta oleks teatud vanuses.

Toomas Vitsut palus täpsustada, miks on akustilise relva kasutamisel vaja relvaluba. See on vajalik sellepärast, et akustiline relv on ümber ehitatud algupärasest tulirelvast ja on sellega väga sarnane. Nii on otstarbekaks peetud, et selle relva valdaja ja omaja peab ikkagi teadma tulirelvale esitatavaid nõudeid. Ta peab sooritama relvaeksami teooriaosa, aga ei pea sooritama praktilist laskmist ehk demonstreerima relva käsitlemist. Laskmist ei tule teha.

Urve Tiidus küsis veel, kas akustilise relva mõiste alla loetakse ka relvad, mille kasutamist inimene tavapäraselt ei kuule. Põierpaas vastas, et ei loeta. Need on ikkagi heliefekti tekitamiseks ja nende hulka ei kuulu sõjapidamise eesmärgil kasutatavad akustilised relvad, mis on mõeldud inimese närvisüsteemi paralüüsimiseks või millekski muuks.

Kõik otsused, mis vastu võeti, tehti konsensusega. Need olid: võtta eelnõu täiskogu päevakorda 20. septembriks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 4. oktoober 2018 ning ettekandjaks Raivo Aeg. Aitäh!

11:03 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, hea ettekandja! Teile on üks küsimus. Jüri Adams, palun!

11:03 Jüri Adams

Aitäh! Härra Aeg, ma esitan teile põhimõtteliselt sama küsimuse, mille ma esitasin härra Tsahknale. Selle koosseisu alguses, siis kui härra Laanet oli põhiseaduskomisjoni esimees, me kummitembeldasime seadusteks rohkem kui saja lehekülje pikkusi halvasti koostatud ja veel halvemini tõlgitud eurodirektiive. Teil on ju ka päris põhjalik kogemus. Kas on sellele mingi seletus? Kas on midagi muutunud Eesti valitsuste vastavas poliitikas või kuidas te seda seletate, et on võimalik, et ühe Riigikogu koosseisu ajal on eurodirektiivide vastuvõtmisel esindatud kaks täiesti erinevat käitumistüüpi?

11:04 Raivo Aeg

Ma ei oska ega saa siin valitsuse n-ö tegevusmetoodikat kommenteerida. Aga kui sellest eelnõust ja sellest Euroopa Liidu direktiivist rääkida, siis nagu Margus Tsahkna juba selgitas, selle direktiivi ülevõtmisel oli tõsine arutelu päris mitmel tasandil. Olid kaasatud ka erinevad huvigrupid. Lisaks moodustusid selle direktiivi osas Euroopa Liidu tasandil riikidest erinevad huvirühmad. Oli riike, kes toetasid selle direktiivi ülevõtmist üks ühele, ning oli riike, kes nõudsid väga selgelt selektsiooni tegemist ja riigile ajalooliste tavade ja traditsioonide säilitamise võimalust. Näiteks lähinaabritest Soomega me olime päris ühel meelel, et uisapäisa ei maksa hakata kehtivat seadust muutma, kui see tõepoolest

ohustab ajalooliselt kehtinud norme riigis ja kui see ei tundu üldse mitte midagi parandavat, vaid tekitaks pigem segadust ja arusaamatust, mis ei ole tänases aegruumis üldsegi vajalikud. Nii et tõepoolest, selle seaduseelnõu üle toimus väga sisuline arutelu. Ja peeti ka riikidevahelisi konsultatsioone, et oma positsioone ühtlustada ja minna koos oma positsiooni kaitsma ja selgitama ka Euroopa Liidu tasandil.

11:06 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, hea ettekandja! Rohkem küsimusi ei ole.

11:06 Raivo Aeg

Aitäh!

11:06 Aseesimees Kalle Laanet

Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 654 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrän eelnõu 654 muudatusettepanekute esitamise tähtjaks k.a 4. oktoobri kell 16. Selle päevakorrapunkti arutelu on lõppenud.

---

3. 11:07 Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (634 SE) esimene lugemine

11:07 Aseesimees Kalle Laanet

Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (634 SE) esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Hanno Pevkuri!

11:07 Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Meie eelnõu eesmärk on hoida eestlasi ja eestlust. Ja kindlasti selle eelnõu lähtekoht on Eesti Vabariigi põhiseadus. Eesti Vabariigi põhiseaduse mõtte ja sisu kohaselt on eesti rahvas selgelt sätestanud, et sünnijärgne kodakondsus on alati olemas ja sünnijärgne kodakondsus on äravõtmatu. Samas me oleme siinsamas saalis vastu võtnud kodakondsuse seaduse, mille sõnastus jätab kaheti tõlgendamise võimaluse. Nimelt on kodakondsuse seadus loonud piirangu, mille kohaselt seadust täita tahtev hoolikas ametnik peaks nõudma inimeselt loobumist Eesti kodanikuks olemisest, kui ta tahab olla samal ajal ka näiteks Ameerika Ühendriikide kodanik, kuna inimene seal elab ja on saanud seal kodanikuks.

Nii minu kui kogu Reformierakonna hinnangul on see suur viga. Meie eesmärk mitte ainult siin saalis, vaid ka riigijuhtidena on hoida eestlust ja tagada, et eestlased hoiaks oma sidet kodumaaga, sõltumata kohast, kus nad parajasti elavad. Ükski õigusakt või ametniku tegevus ei tohi võimaldada sünnijärgse Eesti kodakondsuse kaotamist. Ma rõhutan veel kord: jutt käib sünnijärgsetest kodanikest ehk neist, kes on saanud Eesti kodanikuks sünniga. Riigi ülesanne on hoida eestlasi Eestiga seotult, mitte neid eemale tõrjuda. On isegi ebamoraalne ja põhiseadusvastane panna sünnijärgseid Eesti kodanikke tegema sundvalikut näiteks Eesti ja Rootsi, Eesti ja USA, Eesti ja Austraalia, Uus-Meremaa või Šveitsi kodakondsuse vahel. Meie eelnõu eesmärk ongi lahendada see probleem, mis praegu Eesti õiguses realselt olemas on, vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel.

Meie ettepanud muudatustega nähakse ette, et sünnijärgne Eesti kodanik võib omada Eesti kodakondsusega samaaegselt ka Euroopa Liidu või Euroopa Majanduspiirkonna riigi kodakondsust. Samuti võib sünnijärgne Eesti kodanik omada samaaegselt ka Šveitsi, Ameerika Ühendriikide, Austraalia, Kanada või Uus-Meremaa kodakondsust. Tegemist on riikidega, mis jagavad demokraatlike õigusriikidena meiega samu väärtushinnanguid. Paljude nende riikide kodanikele kohaldub ka Euroopa Liidu õigusest tulenev isikute vaba liikumise õigus ning puudub avalik huvi ja mõistlik põhjus mitte võimaldada Eesti kodanikele mitmik kodakondsust, kui tegu on nende riikidega.

Samuti peab ju arvestama täiesti reaalse asjaoluga, et paljudes nendes riikides on juba pikka aega olemas olnud eesti kogukond. Ja kui selline kogukond on olemas, siis on meie ülesanne anda nendele inimestele sõnum, et jah, te olete Eesti kodanikud ning kui te olete saanud võimaluse saada selle riigi kodanikuks, kus te elate, siis ka see on teile lubatud. Aga on ju võimalus, et ajad arenevad, ning kui

Eestil on vajadus või soov lubada lisaks loetelule veel mõne riigi kodakondsust, siis sellise kokkuleppe võib sõlmida. Ka see mure on meie eelnõus lahendatud. Nimelt, me oleme kirjutanud eelnõusse sätte, mille kohaselt võib Eesti kodanik olla samaaegselt ka teise riigi kodanik, kui Eesti Vabariik on sõlminud selle riigiga mitme kodakondsuse tunnustamise kokkuleppe. Seega me ei välista põhimõtteliselt ühegi riigiga mitmikkodakondsuse tunnustamist, aga selle eeldus on, et on sõlmitud kahe riigi vaheline kokkulepe.

Eelnõu kirjutamisel me kaalusime väga palju seda, kas selles loetelus võiks olla veel riike. Me arvame, et Eestil oleks kindlasti mõistlik mitmikkodakondsuse kokkulepe esmajärjekorras sõlmida Gruusia ja Ukrainaga. Meie soov on muuta kodakondsuse seadust ka nii, et kui keegi on loobunud mingitel põhjustel Eesti Vabariigi kodakondsusest näiteks Ameerika Ühendriikide kodakondsuse kasuks, siis on tal võimalik taastada sünnijärgne kodakondsus lihtsustatud korras. Loomulikult seesama põhimõtte kehtib ka siis, kui tegu on samade riikide grupiga, mida eelnõus on eespool nimetatud.

On veel üks mure, mille me selle eelnõuga tahame lahendada. Nimelt on teatavasti Tartu rahulepingust tulenevalt hulk eestlasi, kellel oli võimalus opteeruda. Tartu rahuleping nägi ette seda, et need inimesed pidid Eestisse elama asuma, kui tahtsid säilitada Eesti Vabariigi kodakondsuse. Abhaasiast ei olnud tihtipeale võimalik inimestel Eestisse tulla, mistõttu meie hinnangul on vaja see ajalooline probleem lahendada. Meie ettepanek on võimaldada Eesti kodakondsus saada nendel inimestel, kellele see oli opteerumise võimalusena ette nähtud, aga kes tegelikult Eestisse tulla ei saanud.

Ühe väikese muudatuse ettepanekuna oleme näinud ette kodakondsuse seadusesse ühe täienduse või õigemini täpsustuse, mis puudutab eriliste teenete eest antud kodakondsust. Jah, Eesti Vabariigis on põhimõtteliselt võimalik saada kodakondsust kahel viisil: kas sünniga või naturalisatsiooni korras. Aga me teame, et kodakondsuse seaduses ette nähtud eriliste teenete eest antavale kodakondsusele kehtivad erinõuded. Sel puhul ei kehti enamik naturalisatsiooni korras saadava kodakondsuse nõudeid. Sellest tulenevalt on meie hinnangul vajalik täpsustada seda, et kui naturalisatsiooni korras antud kodakondsust on põhimõtteliselt inimeselt võimalik võtta ainult juhul, kui tegemist on riigireetmisega – inimene peab olema astunud välisriigi sõjaväe või riigi teenistusse või luure- või julgeolekuteenistusse –, siis eriliste teenete eest antud kodakondsus ongi eriline. See tähendab ka seda, et see inimene peab jagama neid väärtushinnanguid, mida meie siin õigeks peame. Need on päris hästi kirja pandud välismaalaste seaduses. Täpsemalt, välismaalaste seaduse § 11 ütleb, et Eestis elav inimene peab järgima Eesti põhiseaduslikku korda ja Eesti õigusakte, austama põhiseaduslikke väärtusi ja printsiipe, õiglusel ja õigusel tuginevat riiki ning Eesti ühiskonna korraldust, eesti keelt ja kultuuri.

Lõpetuseks soovin öelda seda, et kodakondsus ei ole absoluutne, välja arvatud, kui see on saadud sünniga. Ja riikidel on õigus teha erisusi kodakondsusõiguses. Kui te võtate maailmapraktika, siis näete, et kui kodakondsus on antud riigi poolt, mitte saadud sünniga, siis inimestel on eri riikides erinevad õigused – kuni valimisõiguse piiramiseni välja, samuti mõnedesse ametitesse asumisel. Vahest üks kuulsaimaid näiteid on Arnold Schwarzenegger, kes ei saa kandideerida Ameerika Ühendriikide presidendiks, kuna ta ei ole sünnijärgne Ameerika Ühendriikide kodanik.

Nii et see debatt siin saalis ei ole ainult debatt siin saalis. See debatt on suunatud eelkõige nendele inimestele, kes on aastakümneid elanud Eestist väljas, kellel on sünnijärgne Eesti kodakondsus, aga nad kas on pidanud sellest juba loobuma või on elanud selles hirmus, et äkki nad peavad loobuma Eesti kodanikuks olemisest seetõttu, et nad on omandanud õiguse olla ka teise riigi kodanik. Ja kuna nad püsivalt seal elavad, siis ka sooviksid seda kodakondsust võtta. Nii et väliseestlased on eelkõige selle eelnõu subjektid, aga kindlasti ka need inimesed, kes praegu on sünnijärgsed Eesti kodanikud, mingil hetkel võib-olla kolivad Eestist mõnda teise riiki, aga sooviksid säilitada sideme kodumaaga ja tugevad Eesti juured.

Olen valmis vastama küsimustele ja loodan, et eelnõu esimene lugemine siiski lõpetatakse. Tegemist on väga vajaliku eelnõuga, mille me ehk saame pärast teist ja kolmandat lugemist ka seadusena vastu võtta. Aitäh!

11:17 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh ettekande eest! Teile on ka küsimusi. Tarmo Kruusimäe, palun!

11:17 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Kas praegustes seadustes puudub võimalus kodakondsuse äravõtmiseks?

11:17 Hanno Pevkur

Aitäh! Praeguste seaduste järgi on võimalik kodakondsust ära võtta, aga selle kohta on väga kitsas reeglistik. Nagu ma ütlesin, põhimõtteliselt peab olema tegemist juhtumiga, kus inimene on saanud kodanikuks naturalisatsiooni korras ja ta peab olema otseselt asunud välisriigi julgeoleku- või kaitseväeteenistusse. See loetelu on üsna ahtake. Justiitsminister on välja käinud ettepaneku, et loome Eesti õiguses normi, mis võimaldaks inimestelt kodakondsuse ära võtta, kui nad on saanud selle naturalisatsiooni korras ja on toime pannud Eestis riigi reetmise. Meie kindlasti oleme valmis selle sätte siia lisama. Aga fakt on see, et see loetelu, millistel juhtumitel on Eesti Vabariigis võimalik inimeselt kodakondsus ära võtta, on lühike.

11:18 Aseesimees Kalle Laanet

Mart Nutt, palun!

11:18 Mart Nutt

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Neid inimesi, kellel oli võimalus Tartu rahulepingu alusel opteeruda, valida Eesti kodakondsus, väga suure tõenäosusega elavate kirjas enam ei ole. Lihtsalt aeg on teinud oma töö ja see klausel võib puudutada nende lapsi, lapselapsi või isegi veelgi kaugemaid järeltulijaid. Samas on selge, et valdav enamik nendest inimestest on praegu Venemaa Föderatsiooni kodanikud. Kui see säte peaks jõustuma, kuidas te näete siis võimalust topeltkodakondsust vältida? Kas nad peavad loobuma Venemaa Föderatsiooni kodakondsusest? Või te olete täiesti teadlikult valinud selle tee, et neil inimestel on topeltkodakondsus, Eesti ja Venemaa oma?

11:19 Hanno Pevkur

Aitäh! Vastus on väga lihtne: Venemaa Föderatsioon ei luba topeltkodakondsust. Kui inimene soovib taotlema hakata Eesti Vabariigi kodakondsust, siis on selge, et ta peab tegema avalduse, et loobub Venemaa Föderatsiooni kodakondsusest, kuna Venemaa Föderatsiooni õigus seda ette ei näe.

11:19 Aseesimees Kalle Laanet

Jevgeni Ossinovski, palun!

11:19 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Austatud ettekandja! Mul on küsimus, mille ma küsisin komisjonis ka, aga kuna ma sellele seal vastust ei saanud, siis küsin siin uuesti. Te seletuskirjas ütlete ilusti, et kuna Eesti Vabariik on demokraatlik õigusriik, siis on põhjendatud seada üksnes neid piiranguid, mis on eesmärgipärased ja avalikes huvides. Sellest tulenevalt on küsimus, mis puudutab teie eelnõu skoopi. Meil on üldiselt niimoodi, et kõik Eesti Vabariigi kodanikud on oma õigustes võrdsed, välja arvatud ühe erandiga: presidendiks tohib kandideerida sünnijärgne kodanik. Muus osas staatuses erinevusi ei ole. Selle eelnõuga tahate tekitada ühte tüüpi kodanikele ühe lisaõiguse, mida teistele ei anta. Mis on sellise ettepaneku eesmärk ja avalik huvi?

11:20 Hanno Pevkur

Aitäh! Kõigepealt eelnõu eesmärgist. Nagu ma ütlesin, eelnõu eesmärk on kõrvaldada nii sisuline kui vormiline vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel. Teiseks, mis puudutab selle eelnõu skoopi, siis igal juhul on kodakondsusõiguse ja kodakondsuspõhimõtete kehtestamine iga riigi suveräänne õigus. Eesti rahvas on vastu võtnud, heaks kiitnud põhiseaduse, mille kohaselt kodakondsusõigus ja kodakondsusõiguse absoluutsus on ainult ühel grupil, need on sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud. Kõikide teiste gruppide puhul otsustab riik, kellele ta kodakondsuse annab ja millised on siis kodakondsusega kaasnevad lisatingimused. Ma mainisin ka oma ettekandes, et kui vaadata rahvusvahelist praktikat, siis neid õigusi ja erisusi riikides on. Meil Eestis on väga vähe neid erisusi. Ja kuna meil on absoluutne põhiõigus kodakondsusele põhiseadusest tulenevalt seotud sünnijärgsusega, siis sünnijärgsetele Eesti kodanikele on selle erisuse loomine põhjendatud. Nüüd, loomulikult on alati võimalik vaielda selle üle, kuidas käsitleda neid inimesi, kes praegu Eestis elavad ja on naturaliseerunud. Aga see on teine küsimus, see ei puuduta sünnijärgseid kodanikke, kes on selle eelnõu põhiskoobiks. Nii et jah, riigil on õigus teha erisusi kodakondsuspoliitikas ja nende

erisuste tegemisel on võimalus ka teiste riikidega topeltkodakondsus kokku leppida. Eelnõu kohaselt on eelduseks kahepoolne riikidevaheline kokkulepe.

11:22 Aseesimees Kalle Laanet

Mart Nutt, palun!

11:22 Mart Nutt

Aitäh, härra juhataja! Nagu härra Ossinovski mainis, selle eelnõuga te loote või te suuredate eri Eesti kodanike gruppide õigusi. Minu küsimus sellega seoses on, et siin on loetelu riikidest, kelle puhul on lubatud sünnijärgse Eesti kodaniku topeltkodakondsus, ja ülejäänud riikide puhul see pole lubatud, kui nende riikide vahel ei ole eraldi kokkulepet. Kas sellisel juhul ei oleks parem lahendus pakkuda välja see tee, et säärast riikide loetelu ei ole ja eeldatakse, et mitmikkodakondsus võib olla ainult riikidevaheliste kokkulepete alusel?

11:23 Hanno Pevkur

Aitäh! See on üks võimalik lahendus. Nagu ma oma ettekandes ütlesin, meie soov oli tegelikult pöörduda selgelt eestlaste poole, kes elavad suurte kogukondadena teatud riikides. Ja loomulikult, mis puudutab Euroopa Liitu ja Euroopa Majanduspiirkonda, kuhu me kuulume, siis kui vaadata Euroopa Liidu õigust ja Euroopa Liidu riike, siis tegelikult on vähe Euroopa Liidu riike, kellel ei ole mitmikkodakondsus reguleeritud. Nii et see on üks võimalik lahendus, mis te ütlesite. Meie näeme lahendusena pigem seda, et me anname nii Ameerika Ühendriikides kui Austraalias kui Kanadas elavatele eestlastele selge sõnumi, et nendel, kes nad on sünnijärgsed Eesti kodanikud ja moodustavad eemal väga suure kogukonna, ei ole vaja tunda hirmu, et keegi hakkab kodakondsuse seaduses näpuga järke ajama. Tahame sätestada selgelt, et nendel on õigus säilitada sünnijärgne Eesti Vabariigi kodakondsus.

11:24 Aseesimees Kalle Laanet

Helmut Hallemaa, palun!

11:24 Helmut Hallemaa

Aitäh, eesistuja! Hea ettekandja! Mõned küsimused küsis ära hea kolleeg Mart Nutt, aga ma küsin ikkagi edasi. Komisjonis sa ütlesid, et see riikide loetelu oli teil palju pikem. Miks see piiramine just sellesse suunda läks? Kui pikk nimekiri teil tegelikult oli ja mis olid selle määratlemise alused? No kahtlemata on seal suurte eesti kogukondadega riigid, aga kui suurest kogukonnast alates te pidasite siis oluliseks riik nimekirja panna ja kui väikesest alates mitte. Kindlasti me liigume selles suunas, et mitmikkodakondsust on vaja. Tegelikult meil komisjonis oli nii teooriat kui ka praktikat silmas pidades arutelu, et võib olla kaheksa kodakondsust. Kuidas siis asi peaks olema: näiteks nelja riigiga võib olla ja nelja riigiga ei või olla? Ka see teoreetiline võimalus on olemas. Kas see on mõistlik? Minu teine küsimus tuleneb eriteenete alusel saadud kodakondsuse äravõtmise regulatsioonist, mida te pakute. Siin on öeldud: "... ei austa" ja lõpus on "Eesti ühiskonna korraldust, eesti keelt ja kultuuri" ehk põhiseaduslikke väärtusi. Kuidas seda hinnatakse? Kes seda hindab? Mis on need kriteeriumid, mõõdikud, mille alusel seda tehakse?

11:25 Hanno Pevkur

Aitäh! Kõigepealt vastus esimesele küsimusele. Jah, eelnõu kirjutama hakates me kaalusime kõiki variante, alates sellest, et me ei pane loetelu kirja, ja lõpetades sellega, et võimalikult pikk loetelu oleks. Eks see ongi eelnõu autorite valik. Arvestades just nimelt eesti kogukonda ja arvestades seda, millised on sidemed ja millised on riikide suhted, see loetelu sündis. Ja nagu ma ütlesin, tegelikult oli üsna tõsiselt kaalumisel ka Gruusia ja Ukraina lisamine, aga lõpuks me pigem nägime võimalust, et nende riikidega peaks minema kahepoolse leppe peale, mitte seaduses sätestama.

Nüüd aga teine küsimus, mis puudutas eriliste teenete eest antavat kodakondsust. Nii nagu ikka, sellisel juhul kodakondsuse annab ja selle võib võtta Vabariigi Valitsus. Järelikult n-ö ettevalmistava töö peab ära tegema tavaliselt Siseminister oma ametkonnaga ja ettepaneku kodakondsuse andmiseks või võtmiseks on Vabariigi Valitsuse lauale toonud Siseminister ja siseminister. Sedapidi see protsess

käib.

Loetelust veel nii palju, et selle loeteluga seotud sisuline debatt peeti siin saalis maha mõni aasta tagasi välismaalaste seadust arutades – sealt see tuli. Nii et siin ei ole jalgratast leiutatud, vaid on lähtunud samadest põhimõtetest, mis me siin saalis oleme korra juba läbi vaielnud.

11:27 Aseesimees Kalle Laanet

Jevgeni Ossinovski, teine küsimus, palun!

11:27 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Austatud ettekandja! Esimeses vastuses minule te vastasite küsimusele, mida ma ei küsinud. Loomulikult ma ei vaidlusta seda, et riikidel on rahvusvahelise õiguse kohaselt lai diskretsioon oma kodakondsuspoliitika kujundamisel. See on täiesti selge, et me võime seda teha. Küsimus ei olnud mitte selles. Küsimus on selles, kuidas on see põhiseaduse selle printsiibiga kooskõlas, mis ütleb, et erinevate õiguste andmisel erinevatele ühiskonnagruppidele peab olema legitiimne, eesmärgipärane ja avalikust huvist tulenev põhjus. No kas on õige, et näiteks neljanda põlve Ameerika eestlane saaks selle eelnõu järgi automaatselt olla nii ühe kui teise riigi kodanik, aga teiselt poolt näiteks Ruslan Trotšinski seda ei saa? Mis on sellise õiguste erisuse legitiimne põhjus? Aitäh!

11:28 Hanno Pevkur

Aitäh! Nii nagu on võrdsus põhiõigus, nii on ka kodakondsus põhiõigus – need on võrdsed õigused põhiseaduse mõttes. Ja loomulikult, nii nagu ütleb ka põhiseadus: piirangud saavad tulla ainult seadustest või põhiseadusest. Kodakondsusõigus ja kodakondsusküsimus, nagu ma ütlesin ja mille üle me ka eelmise küsimuse juures vaidlesime, on riikide otsus. Ja sellest tulenevalt neid õigusi kõrvutades – võrdsuse põhiõigust ja kodakondsuse võõrandamatust just sünnijärgse kodakondsuse korral – peabki riik tegema otsuse ja parlamendis on see koht, kus see otsus tehakse. Milline see otsus saab olema, see on selle saali otsus.

Ja nagu ma ütlesin, meie eelnõu algatati põhjusel, et meil on põhimõtteline vastuolo kodakondsuse seaduse ja põhiseaduse vahel. See vastuolo tuleb kõrvaldada ja anda nendele inimestele, kes on sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud ja kellelt ei saa kodakondsust ära võtta, selge sõnum, et neid ei panda valiku ette. Me ei taha neile öelda, et loobuge ise ühest kodakondsusest, sellepärast et me ei saa teile vastavalt kodakondsuse seadusele lubada teist kodakondsust. See ongi legitiimne eesmärk, et oleks kõrvaldatud võimalik vastuolo – mitte ainult näiline, vaid ka sisuline vastuolo.

11:30 Aseesimees Kalle Laanet

Jüri Adams, palun!

11:30 Jüri Adams

Härra ettekandja! Te oma ettekandes ei käsitlenud üldse Vabariigi Valitsuse arvamust. Võib-olla pärast, ilmselt läbirääkimistel, teeb seda keegi teie fraktsioonikaaslane. Aga ma pean tunnistama, et selles valitsuse arvamuses on üsna dramaatilised väited, mida ma ei ole enam aastakümneid kuulnud. Muu hulgas on öeldud, et selle eelnõu mingi osa teostamine kahjustab Eesti mainet rahvusvahelisel tasandil ja suurendab julgeolekuriski. Kas te tahaksite seda kommenteerida? Kui te aga kavatsete või keegi teine kavatseb sellest pärast pikemalt rääkida, siis võiks selle vastuse praegu ära jätta.

11:30 Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest ja tähelepanu juhtimise eest! Tõepoolest, ma ei pidanud isegi vajalikuks sellele tähelepanu juhtida, sest minu jaoks olid need arusaamatud väited. Aga kui natukene põgusalt neid kommenteerida, siis julgeolekuriski Eesti Vabariigi jaoks suurendanuks see, kui me oleks siia loetellu lisanud ka Venemaa Föderatsiooni. Kui kellelgi siin saalis on soov lisada loetellu ka Venemaa Föderatsioon ja laiendada seda topeltkodakondsuse õigust ka naturaliseerunutele, siis suure tõenäosusega see loomulikult suurendaks julgeolekuriski. Seda meie eelnõu algatajatena ja kogu Reformierakond kindlasti ei toeta.

Mis puudutab kõiki teisi Vabariigi Valitsuse ettepanekuid, siis ma usun, et Vabariigi Valitsuses ja koalitsioonierakondade vahel on selles küsimuses lahkemid. Kindlasti koalitsioonipartnerid näevad selle

küsimuse lahendamist erinevalt. See on koalitsiooni hoidmise hind. Osa nendest ei saa seda eelnõu toetada mitte sellepärast, et see pole sisult õige ja vajalik, vaid sellepärast, et see on tulnud Reformierakonnast, opositsioonist. Kui justiitsminister sooviks täna lahendada riigireetrite küsimust – ta ju on indikeerinud, et ta sooviks seda lahendada –, siis palun väga, siin on olemas kiire lahendusvariant. Tehku oma muudatusettepanek, see säte on võimalik kenasti eelnõusse lisada. Ses mõttes ma kutsun ka saalis istuvaid koalitsioonisaadikuid üles mõtlema eelnõu sisule ja sellele, et me lahendaksime selle seadusega väga suure kogukonna, kümnete tuhandete inimeste küsimuse, kes küll Eestis ei ela, aga kelle puhul me ei taha, et nad kaotaksid sideme oma kodumaaga.

11:32 Aseesimees Kalle Laanet

Kristen Michal, palun!

11:32 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Mulle tundub seda debatti ja valitsuse seisukohta kuulates kõik kuidagi äraspidine. Iga riik pürib selle poole, et tal oleks võimalikult palju kodanikke, et diasporaa kus iganes hoiaks oma riigile põialt. Kas te olete ikkagi aru saanud, mis põhjusel valitsuskoalitsiooni erakonnad – ja ma ei mõtlegi niivõrd Keskerakonda, kuivõrd sotsiaaldemokraate ja uudset Isamaad – ütlevad, et neil ei ole sooja ega külma, kui väliseestlased on sunnitud valima teise riigi ja Eesti kodakondsuse vahel?

11:33 Hanno Pevkur

Aitäh! Sellest on raske lõpuni aru saada. Ainuke arusaadav põhjus või selgitus oleks see, et nad sooviksid seda ringi laiendada ka naturaliseerunud kodanikele. Kindlasti see ei lähe põhiseaduse mõttega kooskõlla. Aga see oli väga õige tähelepanek, mis puudutas diasporaa hoidmist. Tõepoolest, nagu ma ütlesin ka oma kõne alguses, iga riigi ülesanne peab olema hoida oma inimesi kodumaaga seotuna. Kui me seda ei tee, siis me anname nendele inimestele signaali, et meil ei ole neid vaja. Reformierakond kindlasti ei anna signaali, et neid inimesi, kes olid sunnitud teise maailmasõja eel Eestist põgenema, Eesti riik ei vaja. Vajab küll! Ka nende järeltulijaid vajab ja kõiki teisi diasporaas olevaid inimesi. Me vajame neid inimesi! Seetõttu on minu jaoks üldiselt arusaamatu, miks valitsus sellele eelnõule eitava seisukoha andis. Koalitsioon jätab lihtsalt koalitsiooni hoidmise eesmärgil lähtumata oma sisemistest veendumustest, vähemalt võib seda öelda paljude koalitsiooniliikmete kohta. Seetõttu ma siiski loodan – õrnalt, aga siiski loodan –, et koalitsiooniliikmete seas on südametunnistusega inimesi, kelle jaoks on olulised ka need inimesed, kes elavad väljaspool Eestit, kes moodustavad Eesti diasporaa ja kellele tuleb anda sõnum, et jah, te olete Eestis oodatud, jah, ka teie saate Eesti elu üle otsustamisel kaasa lüüa.

11:35 Aseesimees Kalle Laanet

Tarmo Kruusimäe, palun!

11:35 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Kas te aitaksite mul mälu värskendada? On see seitsmes või kaheksas kord, kui Reformierakond on koalitsioonipartnerite laua peale pannud ettepaneku, et teeme mitmikkodakondsuse seaduse? Isamaa on saatnud alati vastuse, et meile meeldib kehtiv kord, kodakondsusega ei mängita ja topeltkodakondsust me ei toeta. Mul on see arvestus natukene sassi läinud, aga ma loodan teie värsketele mälu.

11:35 Hanno Pevkur

Aitäh selle küsimuse eest! Praegusel juhul ei ole see absoluutselt relevantne. Küsimus on selles, kas Riigikogu suur saal peab õigeks seda, et diasporaa on Eestiga seotud või mitte. Kodakondsuse seaduse ja põhiseaduse näiline või ka sisuline vastuolu – kuidas keegi arvab – on olemas. Me teame seda ja me saime ka komisjonist teada, et jah, Politsei- ja Piirivalveametis on olnud selline praktika, et nad annavad inimesele teada, et kui tal on mõne teise riigi kodakondsus, näiteks Ameerika Ühendriikide kodakondsus, ja ta tuleb uuendama Eesti passi, siis ta peab loobuma Ameerika Ühendriikide kodakondsusest või Eesti kodakondsusest. Aga seda signaali ei ole õige anda. Ja ma arvan, et ka Isamaa

valijatele – täiesti siiralt, Tarmo, ma arvan seda –, et ka Isamaa valijatele on väga oluline, et ka need inimesed, kes sooviksid Isamaale anda hääle just nimelt isamaa pärast, oma kodumaa pärast, et need inimesed nii Kanadas, Austraalias kui Ameerika Ühendriikides teaksid, et neil on Eestis üks erakond, keda valida. Nüüd, kui teil on 3% toetust, on teil ju jälle raskem. Tehke see samm, andke nendele inimestele ka võimalus, ja võib-olla saate kolmelt viiele protsendile tagasi!

11:36 Aseesimees Kalle Laanet

Yoko Alender, palun!

11:36 Yoko Alender

Aitäh, hea juhataja! Hea sõnavõtja! Sooviksin veel kord selgitust, kuna ma ei pea ennast kindlasti mitte kodakondsusõiguse valdkonnas spetsialistiks. Minu jaoks oli see suur üllatus, kui ma kuulsin, et komisjon soovib eelnõu tagasi lükata. Osalesin suvel lugematutes debattides nii Isamaa kui sotsiaaldemokraatide kui peaministri erakonna esindajatega ja kõik rääkisid sellest samast diasporaa hoidmise, sideme hoidmise tähtsusest. Ja minul ausalt öeldes on oma väliseesti tuttavate ees täna väga piinlik. Mis on soovitus, kuidas edasi minna juhul, kui tõesti juhtub nii, et komisjoni ettepanek läbi läheb?

11:37 Hanno Pevkur

Aitäh! Kui komisjoni ettepanek läbi läheb ja see eelnõu lükatakse esimesel lugemisel tagasi, siis on valikuid mitu. Esimene on see, et Reformierakond jääb oma seisukoha juurde. Loomulikult me jääme selle juurde, et mitmikkodakondsus sünnijärgsetele – rõhutan veel kord üle: sünnijärgsetele – Eesti kodanikele oleks õige. Me esitame selle eelnõu uuesti. Teine variant on see, et kuna selle parlamendikoosseisu aeg saab otsa, siis me kindlasti küsime meie inimestelt – ka nendelt, kes elavad väljaspool Eestit – mandaati oma ettepaneku elluviimiseks järgmises valitsuses. Kindlasti on see teema, mis ei kuku mitte kusagile. Ta ei kuku mitte kusagile! Kui me ütleme, et need tuhanded inimesed, kes elavad väljaspool Eestit, ei pea omama Eestiga mingit sidet ja et me laseme neil minna, siis see on täiesti vale signaal. Ma arvan, et need inimesed, kes tegelikult on siin saalis täna otsustajad, peavad sellega arvestama. Eks siis valimistel on näha, milline seisukoht õige on.

11:38 Aseesimees Kalle Laanet

Valeri Korb, palun!

11:38 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra ettekandja! Te olete nii palju aastaid oma koalitsiooniga võimul olnud. Miks te siis ei tulnud selle eelnõuga? Ma mõtlen sellest, miks te ei tulnud välja selle ettepanekuga, ütleme, viis aastat tagasi. Aga jumal sellega! Te pakute seletuskirjas, et 30 riigi eestlased saavad nagu selle eelistuse. Maailmas on meie riigiga seotud inimesi aga võib-olla 200 riigis. Mis teie sõnum on nendele, kes sellesse nimekirja sisse ei saa?

11:39 Hanno Pevkur

Aitäh! Kõigepealt, see on juba nagu rikkis plaat: et miks te ei teinud, kui te olite ... Teate, sellega oli nagu ikka. Te kuulsite vastust siit minu paremalt käelt, teie poolt vaadates vasakult tiivalt. Isamaa ütles, et nemad ei toeta seda. See ongi vastus. Eestis ei ole veel olnud erakonda, kes oleks saanud parlamendivalimistel 51% häältest ja 51 mandaati siia saali ja nad oleks saanud teha kõike seda, mis nad soovisid teha. Tegelikult on see väga hea olnud. See on demokraatia huvides väga oluline. Aga ma loodan väga, et järgmises koalitsioonis on erakonnad, kes mõistavad, et Eesti diasporaa hoidmine üle maailma on oluline. Loomulikult, kõige olulisem on see seal, kus on meie kogukonnad kõige suuremad. Nüüd see küsimus, kui palju riike siin loetelus on. Nagu ma juba vastasin kolleeg Hallemaale, see on arutelu käigus settinud ja selginenud tulemus. Ja siia sai ju lisatud säte, mis võimaldab ka teiste riikidega sõlmida mitmikkodakondsuse tunnustamise kokkulepet. See võimalus riigil on, kui peaks tekkima vajadus ja soov. Nagu ma juba mainisin ja nagu on ka seletuskirjas kirjas, eelkõige võiks meie arvates

esimeses järjekorras asuda läbirääkimistesse Gruusia ja Ukrainaga. See võimalus on siin seaduseelnõus olemas, seda ei ole välistatud. Jah, me oleme ette näinud võimaluse, et sünnijärgsed eestlased ka teistes riikides saaksid topeltkodakondsuse loa, kui riigid omavahel selles kokku lepivad.

11:40 Aseesimees Kalle Laanet

Urmas Kruuse, palun!

11:40 Urmas Kruuse

Aitäh, auväärt istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kui me vaatame Eesti riigi rahvastiku peale ja räägime ka rahvastikutrendidest, siis tundub hädavajalik, et need inimesed, kes meil on mööda ilma laiali, võiksid ühte- või teistpidi koonduda meie väikese riigi hüvangu toetamise nimel, kas siis valimistel hääletades või ka muul moel. Mulle jääb täiesti arusaamatuks, kelle huve esindavad need poliitilised rühmad, kes on selle eelnõu vastu. Kui me vaatame kas või seda, kui agressiivselt tegutseb meist kordades-kordades suurem naaber oma inimeste hoidmisel, siis mulle tundub, et osa ei tegutse meie riigi nimel, vaid kellegi teise nimel.

11:41 Hanno Pevkur

Aitäh! Eks ta nii on. Eks tegelikult kõige suurem küsimus on ikkagi Isamaale. Tarmo korraks küsis selle kohta siin. Aga minu arvates isamaaline käitumine on see, kui kõiki eestlasi püütakse koos hoida ja sidet säilitada, ja antiisamaaline on see, kui öeldakse osale eestlastele, et te ei ole enam koju oodatud. Ikka on! Seetõttu ma soovitan siiski lähtuda põhiseaduse mõttest. Soovitan lähtuda sellest, mille osa meist põhiseaduse rahvahääletusel heaks kiitis: me oleme öelnud, et sünnijärgne kodakondsus on see etalon ja sünnijärgseid kodanikke peab riik hoidma. See on sõnum, mille me loeme ju välja sellest samast sättest, et sünnijärgne kodakondsus on äravõetamatu. Kui me seda sõnumit ei anna, siis see tähendab seda, et me ei taha tegelikult põhiseaduse mõttega kooskõlas olla või ei taha põhiseaduse mõtte järgi käia. Ja seetõttu lahendus saab olla ainult üks: et me täna lõpetame selle eelnõu esimese lugemise ära. Kui on kellelgi soovi seda eelnõu paremaks teha, palun väga! Ja me jõuame selle seaduse kenasti veel enne Riigikogu valimisi vastu võtta.

11:43 Aseesimees Kalle Laanet

Helmut Hallemaa, teine küsimus, palun!

11:43 Helmut Hallemaa

Hea ettekandja! Ilmselt Eesti diasporaaga sidet hoiavad kõik erakonnad, sõltumata nendest protsentidest, millega te siin vehkisite. Aga ma küsin sellist asja. Täna on kindlasti aktuaalne juba mitmikkodakondsus. Meil tuli see ka põhiseaduskomisjonis hästi välja. Ja üks meie kõrge riigiteenija oma järeלטulijatega ilmselt soovib samamoodi seda mitmikkodakondsuse võimalust. Mu küsimus on selline: kas te seda eelnõu ette valmistades võrdlesite meie riiki teiste riikidega terves maailmas? Kuidas nendel see küsimus on lahendatud?

11:44 Hanno Pevkur

Aitäh! Loomulikult me uurisime, kuidas see on lahendatud. Euroopa Liidus on vist – ma mälu järgi ütlen praegu, mul ei ole arve kaasas – neli või viis riiki, kellel mitmikkodakondsus on keelustatud, ei ole lubatud. Üks neist on Eesti. Kui vaadata maailmas laiemalt, siis te leiaksite kodakondsuse saamise võimalusi, mis on oluliselt laiemad kui Eestis. Eestis on see piiritletud vaid naturalisatsiooni korras kodakondsuse saamisega. Naturalisatsiooni eelduseks on siis teatud aeg Eestis elamist jne, kui ei ole tegu erisättega, mis on kodakondsus eriliste teenete eest. On riike, kes näiteks annavad kodakondsuse abiellumise korral: kui sa abiellud teise riigi kodanikuga, siis saad kohe kodakondsuse.

Nii et maailmapraktika kodakondsuse andmisel on väga erinev. Aga kodakondsuse saamise üldpõhimõtted rahvusvahelises õiguses on *ius soli* ja *ius sanguinis* ehk siis sünnikohajärgne kodakondsus ja vanemate kodakondsuse järgne kodakondsus. Erisusi on väga palju ja nende tegemisel on üks oluline argument. See üks oluline argument on see, et kodakondsuse andmine on riigi otsus, välja arvatud juhul, kui tegu on sünnijärgse kodakondsusega. Ja kui ei ole, siis ka asukohajärgne kodakondsus. Need kaks põhimõtet on rahvusvahelises õiguses üldtunnustatud, kõik ülejäänud on riigi

enda otsus, sh mitmikkodakondsuse lubamine või mittelubamine ja mitmikkodakondsusest tulenevate täiendavate õiguste või piirangute kehtestamine.

11:45 Aseesimees Kalle Laanet

Kristen Michal, palun!

11:45 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Minu meelest järgmistel Riigikogu valimistel – ehk nendel valimistel, mis seisavad ees 2019. aasta kevadel – küsitakse kodakondsuse valdkonnas mandaati põhimõtteliselt kahe suuna hoidmiseks. Üks suund on see, milles Yana Toom Jüri Ratasega kokku leppis, ehk siis kergem Eesti kodakondsus, nullkodakondsus: Eesti kodanikuks saavad kõik, ka keelt oskamata ja põhiseadust tundmata. Ja teine suund on see, mida teie puldis olles esindate: kõik need, kes Eestit kalliks peavad, ei pea valima, kas olla selle teise riigi kodanik, kuhu nad on sattunud, või Eesti kodanik. Mis te arvate, kumma valiku peaks Eestist hooliv inimene ja Eesti väikse riigina ise langetama?

11:46 Hanno Pevkur

Aitäh! Ma saan loomulikult väljendada vaid oma isiklikku veendumust: Eesti riik ei võta mitte kunagi sellist positsiooni, et ükskõik kes siia tuleb ja ükskõik mis ta teeb, ta saab Eesti riigi kodanikuks. Ei! Naturalisatsiooni korras kodakondsuse saamine on täiesti legitiimne viis, aga selle eelduseks on vande andmine, et jah, ma töotan jääda ustavaks Eesti Vabariigi põhiseaduslikule korrale. Selle eelduseks on see, et sa oskad Eesti riigi keelt. Ja selle eelduseks on see, et sa oled siin Eesti riigis mõnda aega elanud. Need on need eeldused, mis igal juhul peavad olema.

Mis puudutab sünnijärgseid kodanikke, siis siin isegi ei ole, mille üle vaielda. Sünnijärgsete kodanike puhul on vaidlus vaid selle üle, kas me hoiame neid maksimaalselt Eestiga seotuna või ei hoiata. Kui küsida seda, millise valiku peaks tegema selle valiku ees seisev inimene – eks igaüks teeb selle loomulikult oma eelistuste järgi, aga minu soov on loomulikult see, et me hoiame eestlasi ja me hoiame kokku. Meid on vähe, meid on 1,3 miljonit. Paneme diasporaa juurde, saame ehk 1,4 miljonit, aga seda on ikkagi vähe. Ja iga samm, mis vähendab potentsiaalselt eestlaste arvu maailmas, iga samm selle valiku suunas peaks olema mittetolereeritav. Nii et see on see riigi valik.

Ma loodan Eesti rahva mõistlikule valikule, loodan, et inimesed annavad ka valimistel selgelt märku, milline suund on õige. Mina olen veendunud, et õige suund on see, et kodakondsust ei jagata lennukilt, ilma kinnituseeta, et inimene, kes soovib saada Eesti kodanikuks, on truu Eesti Vabariigi põhiseaduslikule korrale ja siin kehtivatele kultuurinormidele. Aitäh!

11:48 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud Riigikogu liige Tarmo Kruusimäe, iga Riigikogu liige saab küsida kaks küsimust ja vasturepliiki saab esitada ainult läbirääkimistel. Nii et vabandust! Teile rohkem küsimusi ei ole, härra Pevkur. Kutsun juhtivkomisjonipoolse ettekande tegemiseks kõnetooli põhiseaduskomisjoni aseesimehe Jüri Adamsi.

11:48 Jüri Adams

Härra istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Põhiseaduskomisjon käsitles praegu vaatluse all olevat eelnõu ühel istungil, nimelt teisipäeval, 11. septembril. Meie istungil osales kaks riigiametnikku: Siseministeeriumi kodakondsus- ja rändepoliitika osakonna juhataja Ruth Annus ja sama osakonna nõunik Koidu Mesilane. Meile oli esitatud ka Vabariigi Valitsuse arvamus, mille juurde ma kohe tulen. Sellele arvamusele on alla kirjutanud siseministri ülesannetes olnud minister Indrek Saar. Ja meie istungist osa võtnud nõunik Koidu Mesilane on üks selle arvamuse autoritest.

Alustan päris lõpust. Nimelt, komisjoni otsus (6 häält 3 vastu) oli teha Riigikogu täiskogule ettepanek see eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. See tähendab seda, et pärast minu ettekannet avatakse läbirääkimised, kus fraktsioonide esindajatel on võimalus esineda kõnega, ja siis toimub ka hääletamine.

Nüüd natukene eelnõu sisust. Selles eelnõus on mitu erineva suurusjärguga teemat, ma tooks neist välja kolm. Kõige vähem oluline teema on küsimus sellest, kas ja kuidas peaks valitsus saama ära võtta, kui selleks on põhjust, Eesti kodakondsust inimestelt, kes on saanud selle kodakondsuse eriliste teenete eest. Riigikogus on kahtlemata kodakondsusküsimuste suurim asjatundja Mart Nutt, kes esitas meile

eksperdiarvamuse. Tema seisukohalt on kodakondsuse andmine eriliste teenete eest üks naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise eriliik ja kui naturalisatsiooni korras saadud kodakondsuse äravõtmine on võimalik, kui selleks on põhjust, siis samamoodi peaks olema võimalik ära võtta ka kodakondsust, mis on antud eriliste teenete eest. Ma sain aru niimoodi, et sellist juhtumit ei ole meil olnud.

Teine küsimus käib Eestis juba mitu aastat ringi. Nimelt, ajaloost on teada, et Eesti iseseisvumise järel paljud väljapoole Eestit, endise Vene impeeriumi osadesse jäänud eestlased opteerusid, st valisid endale tulevikuks Eesti kodakondsuse, aga väga paljud nendest mitmesugustel põhjustel Eestisse kunagi ei jõudnud. Vaidlus käib selle üle, kas nende mitmenda põlve järeltulijatel peaks praegu olema juba Eesti kodakondsus olemas, nii et kui nad tulevad ja soovi avaldavad, siis nad ka Eesti passi saavad, või ei peaks see niimoodi olema. Ma ei näe sellel vaidlusel praegusel ajal lõppu, aga vähemalt on olemas üks Riigikohtu otsus, mis on risti vastupidine sellele, mida ma praegu kirjeldasin.

Kolmas ja kõige olulisem teema on selline. Meie kodakondsuse seadus vähemalt sõnaliselt keelab mitme kodakondsuse olemasolu Eesti kodanikul. Ettepanek on muuta seda ühte aluspõhimõtet ja asendada see mitme kodakondsuse aktsepteerimise põhimõttega, aga mitte absoluutselt, et see peaks olema kõigil ja igal ajal, vaid lubada mingisugune vahepealne variant leida.

Vaatame nüüd, mida rääkisid meile eksperdid ja mis on valitsuse seisukoht. Valitsuse seisukohas on öeldud üsna dramaatiliselt, et sellise seadusmuudatuse jõustumise korral võib tekkida kahju Eesti rahva mainele rahvusvahelisel tasandil ning suureneb oht avalikule korrale ja riigi julgeolekule. Koos ekspertide arvamusega taandus põhiline loogika sellele, et meil on juriidilises mõttes põhiliselt kahte sorti kodanikke: ühed, kes on saanud kodakondsuse sünniga, ja teised, kes on selle saanud hiljem mingisugusel muul seaduslikul teel. Nende inimeste suhtes ei tohiks edaspidi kehtestada täiendavaid erisusi, et ühe grupi inimestel on mingisugused õigused, mida teistel ei ole. Pigem on valitsuse arvamuse moraal selline, et kui sellised erisused on, siis tuleks Eesti riigil töötada selle nimel, et need hoopis ära kaotada või neid vähemalt minimeerida. Nii et siin on niisugune põhimõtteline vaidluskoht. Peale selle oli huvitav täheldada, et avaldati ka mitmesuguseid põhimõttelisi arvamusi, mis on selles küsimuses olulised. Näiteks Ruth Annuse sõnad on protokollis üles märgitud selliselt, et Eesti on demokraatlik õigusriik, mis tähendab, et isikute erinevaks kohtlemiseks ja piirangute seadmiseks peab olema legitiimne eesmärk. Tähendagu see sõnapaar "legitiimne eesmärk" mida tahes – ilmselt on see meie otsustuse küsimus. Komisjoni liikme härra Ossinovski sõnad on protokollitud selliselt, et selle eelnõu puhul on tegemist poliitilise valikuga, millel ei ole legitiimset eesmärki.

Niimoodi need arvamused siis eelnõu autorite, ekspertide ja erinevate poliitiliste jõudude vahel lahknevad. Mul ei ole rohkem midagi olulist nimetada selle komisjoni arutelu kohta, komisjon väga põhjalikult sellesse teemasse ei süvenenud. Hea meelega vastan teie küsimustele, juhul kui neid peaks olema.

11:57 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Esimene küsimus. Külliki Kübarsepp, palun!

11:57 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja! Kui oli niivõrd erinevaid arusaamu, siis kas leiti vastus, kas kodakondsus kui selline, selle olemus on läbi aegade muutunud? Kas see on tänapäeval pelgalt kohustus või tehniline õigus midagi realiseerida? Kas te olete seda komisjonis arutanud, mis on kodakondsus tänapäeva mõistes?

11:58 Jüri Adams

Ei, me ei ole seda spetsiaalselt arutanud ühelgi istungil, aga ma arvan, et komisjoni liikmed on kõik ühel või teisel määral nende küsimustega kokku puutunud. Meil on teatud oht sattuda abstraktsete, juriidiliste mõistete lummusesse ja unustada ära, mis võib olla nende sisu. Üks uuem termin, mis on Eestis kasutusele läinud, on "mitmik kodakondsus". See on üsna bukvalistlik tõlge ingliskeelsest väljendist *multiple citizenship*, mis iseendast ei tähenda mingisugust kodakondsust. See on üks, ütleksin, õigusteadlaste uurimise instrument, aga mitte rohkem.

Varem kasutati Eesti riigis, eesti keeles saksa algupäraga terminit "topeltkodakondsus", mis ei tähenda, et kõne all peaks olema ainult kaks kodakondsust – neid võib olla ka rohkem ühe isiku puhul. See on sõna, mis on praegusel ajal ingliskeelse terminoloogia kasvava mõju tõttu kasutuselt ära läinud. Eesti

riigis on muidugi üritatud luua ühte nimekirja inimestest maailmas, kellel on Eesti kodakondsus. Ma ei tea, kui hästi see on õnnestunud või kas see on põhimõtteliselt väga vajalik. Aga minu arvates on vaja vaadata abstraktsiooni taha, mis on selle sisu. Praegu ei tähenda kodakondsus enam kindlasti täpselt sama mis enne teist maailmasõda, kui võis öelda, et see on ühe riigi ja ühe inimese vaheline juriidiline suhe, kus kummalgi on vastastikku mingid õigused ja kohustused.

Praegusel ajal on nende elementide, õiguste ja kohustuste hulk kahtlemata vähenenud. Inimesel ei ole peaaegu säilinud kohustusi selle riigi suhtes, mille kodanik ta on. Eestis võib välja tuua ainult ühe kohustuse. Nimelt, osal meesterahvastel on teatud vanuses ja tervetena kohustus Eesti riigi sõjaväes aega teenida ja vajadusel, mobilisatsiooni korral ka sõjaväkke minna. See on kõige olulisem tunnus. Mis õigustesse puutub, siis neid on praktikas kolm. Kõigepealt, õigus saada Eesti riigi väljaantud dokumente, tähendab, reisidokumente ja isikut tõendavaid dokumente. Teiseks, õigus võtta osa valimistest, hääletada – vähemalt Riigikogu valimistel peaks see õigus olema teatud piirides antud kõigile kodanikele. Ja kolmas asi on, et kui inimene on vastavas vanuses, siis peaks tal olema ka õigus Riigikogu valimistele kvalifitseeruda. Ma julgen väita seda, et kui me võtame inimese, kes pole kunagi kandideerinud, ei ole kunagi Eestis ühelgi valimisel hääletanud, ei ole iialgi küsinud ega saanud Eesti riigi käest ühtegi dokumenti, siis ei saa sisuliselt rääkida sellest, et see inimene oleks Eesti kodanik. Ta on ainult teatud moel, latentselt või potentsiaalselt Eesti kodanik, aga see ei ilmne mitte milleski.

12:02 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

12:02 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Mu küsimusel on kaks osa. Ma tuletan eelnevast vastusest jätkuküsimuse: kas ka mulle üsna uudse sõna "mitmikkodakondsus" tähendusväli katab midagi niisugust, mida meil varem kasutusel olnud "topeltkodakondsus" ei kata? Kas nende terminite paralleelkasutus on õigustatud või milles see õigustus seisneb? Ja üldisem küsimus on selline. Seadus meil sisuliselt topeltkodakondsust ei luba, samal ajal me teame, et pretsedendid on olemas – see on teatav silmakirjalikkus. Siin on teine probleem ka: on üks riik, kust me tahame andmeid saada ja kust me tavaliselt ei saa neid selle kohta, kas inimesel on mitu kodakondsust. Kas ja kui hästi see seaduseelnõu nende probleemide lahendamisele kaasa aitab? Ja kas on midagi olulist, mida me peaksime tähele panema seaduseelnõu edasisel menetlemisel, kui see peaks võimalikuks osutama?

12:03 Jüri Adams

Ma ei ole selle valdkonna asjatundja, võib-olla keegi teine oskab hiljem või kuskil mujal natukene paremini vastata. "Mitmikkodakondsuse" üks lähedane mõiste on "Euroopa Liidu kodakondsus". See tähendab seda, et kõikidel nendel inimestel, kes on mõne Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikud, on peale selle veel ühine juriidiline staatus, millega kaasneb näiteks selline võimalus, et kui see inimene elab mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis, siis tal tekivad ka seal teatud poliitilised õigused. Nii et see on üks uuemate arengute küsimusi.

Aga Eesti kodanike puhul on nii, et Eesti riik on enda taastamisest peale aktsepteerinud vähemalt kümneid tuhandeid inimesi, kellel on ka teise riigi kodakondsus. Ja nüüd, praegusel Eestist massilise väljarändamise perioodil, on neid inimesi järjest-järjest juurde tulnud. Üldiselt on olukord selline, et kui me Eesti riigi taastasime, siis oli Euroopas veel selline reegel, et inimesel oli ühe riigi kodakondsus. Üsna harva tuli ette seda võimalust, et tal oli samal ajal ka teise riigi kodakondsus, ja seal oli mitmesuguseid piiranguid. Praegu on see olukord risti vastupidiseks muutunud, vähemalt Euroopa riikides.

Aktsepteeritakse vähemalt seda, et Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikul võib olla mõne teise Euroopa Liidu riigi kodakondsus, ja selliste topeltkodakondsete või mitmikkodakondsete arv on üldises tõusutrendis.

Ma ei tea, kas me oleme selle n-ö piiri ületanud. Aga minu põhiväide on see, et selles õiguse valdkonnas enne teist maailmasõda kehtinud põhimõtted ja ka need põhimõtted, mis domineerisid siis, kui Eesti riigi iseseisvus taastati, on suurel määral anakronistlikuks muutunud. Praeguse üldise liikumise suurenemise, teises riigis töötamise ja kõikide nende asjade taustal on areng pigem selline, et n-ö kodumaise kodakondsuse tähtsus järjest väheneb ja samal ajal võimalused omada teisi kodakondsusi

järjest kasvavad. Asjad ei ole muutumas mitte sellepärast, et õiguslik konstruktsioon oleks muutunud, vaid elu reaalsus on muutunud. Vähemalt Eesti riigi õigus kipub minu arvates selles valdkonnas ajast maha jääma.

12:07 Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

12:07 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Eriliste teenete eest antud kodakondsuse üheks äravõtmise põhjuseks, nagu ma siit välja loen, on see, kui inimene ei suutu riiki austavalt. Austus on selline kategooria, mida naljalt kuskil seaduses ei kohta. Kas komisjon on arutanud, mis on seadusandluse mõttes austus ja austamine? Kas selle taga seisab mingi tegevus? Kui inimene austab riiki, siis ta peab võib-olla korra kuus seisma põlvili Stenbocki maja või Riigikogu ees – midagi säärast, eks ju. Muidu ta ei austa siin konkreetselt põhiseaduslikke väärtusi ja printsiipe. Mina küll pole kohanud kuskil seadustes mingit nimekirja nendest väärtustest ja printsiipidest, et saaks selgust, kas inimene neid austab või ei austa. Kas te olete seda arutanud ja milline on teie seisukoht selles küsimuses?

12:08 Jüri Adams

Härra Stalnuhhin, aitäh küsimuse eest! See on üks neid väheseid kordi meie samaaegse Riigikogus viibimise jooksul, kui ma olen teiega täiesti nõus. Ka mina ei ole kuskil selliseid loendeid näinud. Ja minu teada ei ole ka sellist probleemi mingisugusel tähelepanuväärsel kaasuste hulgal Eestis kunagi tekkinud. Kinnitan teile, et põhiseaduskomisjon ei arutanud eraldi seda n-ö alaprobleemi sellel istungil ega ole seda teinud ka ühelgi teisel istungil.

12:08 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

12:08 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea ettekandja! Algatajapoolne ettekandja tõi eelnõu ühe eesmärgina välja meie põhiseaduse § 8 vastuolu kodakondsuse seadusega. Millised käsitletused teil ikkagi komisjonis olid? Kas seda vastuolu tunnistati ja kui jah, siis millised oleksid võimalikud lahendused? Või arvati, et see vastuolu on normaalne, las jätkub?

12:09 Jüri Adams

Me ka seda küsimust komisjonis eriti eraldi ei arutanud. Aga kommentaariks võin ütelda, et üheski Eesti varasemas põhiseaduses ei ole kodakondsuse temaatikat üldse käsitletud – see oli ainult seaduse tasemel. Kui Eesti iseseisvus taastati, siis peeti Põhiseaduse Assamblees vajalikuks, et see teema oleks uues põhiseaduses sees. Kokku võttes kukkus see sõnastus välja hulga kategoorilisem ja radikaalsem, kui oli üheski Põhiseaduse Assamblee töö aluseks olnud eelnõus.

Seda põhiseaduse kohta, et kelleltki ei tohi ära võtta sünniga saadud kodakondsust, tuleb minu arvates analüüsida kahest aspektist. Kõigepealt, mida see tähendas Põhiseaduse Assamblee ajal. Ma arvan, et see oli Põhiseaduse Assamblee selge vastus tollel ajal toimunud vaidlustele, kuidas hakkab tulevikus olema väliseestlastega, kes enne teist maailmasõda või mingitel teistel põhjustel ja aegadel olid lahkunud. Sisuliselt ütleb see lause seda, et Eesti riik tahab neid inimesi oma kodanikena säilitada, me ei tõuka neid ära.

Samal ajal, kui seda põhiseaduse teksti väga bukvalistlikult lugeda, tekivad siin teatud probleemid. Vähemalt Ladina-Ameerikas on kunagi sinna välja rännanud Eesti kodanike järglased ning mitusada inimest on omale taotlenud Eesti reisidokumenti ja Eesti riik on selle neile ka andnud. Seda ainult sellel põhjusel, et need inimesed suudavad oma bioloogilist päritolu näidata: nad on mingit liini pidi, üle kolme, nelja või viie põlvkonna suguluses kunagi sinna välja rännanud Eesti kodanikega. Minu arvates on selles teatud absurdimaik ja see kahjustab Eesti Vabariigi olemasolu. Meil tuleks vähemalt aktsepteerida, et sellistes olukordades peaks automaatne õigus Eesti kodakondsusele vaibuma või hääbuma, nagu on läinud paljudes teistes riikides. Näiteks on nii iirlaste puhul, kellel on tohtu diasporaa, eriti Põhja-Ameerikas. Iga seal elanud iirlast ei loeta automaatselt lirimaa kodanikuks. Aga

kui inimene avaldab soovi ja näitab, et see soov on tõsine, siis lirimaa ka kodakondsuse annab. Ma arvan, et ka Eestis oleks see vajalik.

Kaudselt on meil seesama probleem nende omaaegsete siia mitte jõudnud optantide järeltulijatega. Kui meil on tegemist inimestega, kelle mitu eelmist põlvkonda ei ole soovinud olla eestlased ja kes ei ole Eesti kodanikuks olekut kuidagi demonstreerinud, siis kuidas me peame neid käsitlema? Minu arvates peaks Eesti riik ka siin mingisuguse mõistliku lahenduse leidma – paljalt veresugulusest üle põlvkondade ei saa küll kodakondsust tuletada. Seal peaks olema mingisuguseid teisi elemente. Ja kindlasti peaks neid asju otsustama üksikjuhtumite haaval, mitte üldreegli alusel.

12:13 Esimees Eiki Nestor

Kalle Laanet, palun!

12:13 Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea põhiseaduskomisjoni aseesimees! Ma kuulasin hästi põhjalikult teie ettekannet, kuid mulle ei tulnud kuidagi kõrvale tuttav ette jutt, kes osalesid sellel komisjoni istungil, kus seda küsimust arutati. Mõtlen just nimelt nende sihtrühmade esindajaid, keda see eelnõu puudutab. Minu küsimus on, kas seal oli nende esindajaid ja kui ei olnud, kas nendelt küsiti arvamust. Juhul kui neilt ka arvamust ei küsitud, siis kas teie kui juhtivkomisjoni ettekandja olete nende sihtrühmadega suhelnud ja nende käest arvamust küsinud?

12:14 Jüri Adams

Ei, komisjoni istungil neid ei olnud ja me ei tea ka praegu mingisuguseid kindlaid organisatsioone, kes võiksid ühte või teist huvigruppi esindada. Ma ei tea ka, et nende asjade kohta oleks rohkem kirjalikke arvamusi laekunud. Minul isiklikult on olnud kokkupuuteid mitmesuguste inimeste ja arvamustega, mis on nendes küsimustes seinast seinä.

Kõigepealt, paljud valijad on juhtinud tähelepanu sellisele probleemile, et Eestist välja rännanud eestlased, kes elavad teistes riikides, on võtnud n-ö asukohamaa kodakondsuse mitmesugustel põhjustel, näiteks sotsiaalkindlustuse või lastele parema koolihariduse saamise pärast. Aga sellest ei järeldu, et nad oleksid vähem Eesti patrioodid või et neil puuduks tulevikus soov oma lastega või ilma nendeta Eestisse tagasi pöörduda. Samas on neil probleeme sellega, kuidas uuendada Eesti dokumente. Neil on teatud hirmud. Eesti rahvuspoliitilistest huvidest lähtuvalt on võib-olla kõige tõsisem mure see, et need inimesed on kaotanud harjumuse osaleda Eesti valimistel – Eesti riik ei ole suutnud suhteid üleval hoida. See on üks küsimus.

Teine asi. Ma olen kuulnud ka selliseid arvamusi, nagu näiteks mõni aeg tagasi Piliistveres toimunud üritusel. Kui ma tõstatasin seal kodakondsuse küsimuse, tuli minister Reinsalu minu juurde ja esitas täiesti legitiimse küsimuse, kas minu poliitiline tahe seisneb selles, et ma tahaksin anda kõigile Eestis elavatele mittekodanikele – põhiliselt siis vene rahvusest inimestele – võimaluse olla samal ajal Eesti kodakondsuses ja Vene kodakondsuses. Ma pean tunnustama, et mind vapustab selline primitiivne lähenemine, et kas on ainult see võimalus või ainult teine võimalus.

Euroopa Liidu liikmesriigid, kaasa arvatud meie lähinaabrid Läti ja Leedu, on rakendanud mitmesuguseid väga paindlikke võimalusi. Üks on seesama asi, mis on selles eelnõus: koostatakse nimekirjad riikidest, kelle puhul on välistatud, et Eesti Vabariik aktsepteeriks oma inimeste olemist nende kodakondsuses, näiteks Venemaa või mõni teine selline riik. Teises äärmuses on riigid, kelle puhul ei nähta probleeme ja aktsepteeritakse inimeste tahet olla mitmes kodakondsuses. Ja on ka mingisugused vahepealsed võimalused. Ma olen kuulnud ka, et osa Euroopa riike ei kasuta sellist lihtsustatud riikide lahterdamise põhimõtet, vaid teeb otsuseid konkreetse inimese andmetest ja tunnustest lähtuvalt.

Kahjuks ma ei suuda seda ülevaadet praegu teie ette panna. Meil oli kunagi Vabaerakonna fraktsioonis nõunik Sergei Metlev, kes seda küsimust eraldi uuris. Ma olen kaotanud tema uurimise aruande, aga ma mäletan, et pilt on selline – võib-olla ma milleski eksin –, et Euroopa Liidus on praegu kolm riiki, kes üldse ei aktsepteeri topeltkodakondsust või mitmikkodakondsuse võimalust. Eesti on üks nendest. Mingi hulk riike ei tee üldse nendes küsimustes piiranguid ja vahepealne osa riike on selle lahendanud kuidagi oma rahvuslikest huvidest lähtuvalt.

Minu jaoks tekib siin küsimus: kui valitsuse arvamuses on öeldud, et seda teed minnes rikuks Eesti riik meie põhiseadusest tulenevat võrdsuspõhimõtet, kuidas on siis nende teiste Euroopa riikidega, kes on

juba aastakümneid formaalselt seda võrdsuspõhimõtet rikkunud? Selles ei nähta nagu mingit probleemi. Kui selle tööga edasi minna, siis ma arvan, et esimene asi peaks olema meie ametnike – pigem Riigikogu ametnike kui Siseministeeriumi ametnike – arusaama muutus. Nagu ma aru saan, tekitab neis õudusevärinaid mõtte sellest, et kodakondsuse seaduses võiks kas või ükski juuksekarv langeda või et seda võiks kuidagi painutada teistmoodi, kui praegu on. Seal ei tohi jumala pärast midagi muutuda või kui muutub, siis ainult nii, kuidas nad ise eelnõusse kirjutavad. Aga meil puuduvad väga selged lähte- ja võrdlusandmed, kuidas on teised riigid lahendanud samasuguseid küsimusi, nagu meie ette praegu on kerkinud, ning millised lahendused on töötanud paremini ja millised halvemini.

12:21 Esimees Eiki Nestor

Valdo Randpere, palun!

12:21 Valdo Randpere

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Teades teie tagapõhja, et te olete põhiseaduse korüfee Eestis, kas teid ei eruta see mõte, et meil on tegelikult praegu siin saalis arutusel kaks seadust, põhiseadus ja kodakondsuse seadus, mis on ilmselgelt omavahel vastuolus? Kodakondsuse seadus ütleb päris selgelt, et inimene kaotab oma kodakondsuse, aga natuke hiljem ütleb jälle, et sünnijärgset kodakondsust ei saa kaotada. Kas neid asju ei peaks korrigeerima kas või lähtudes sellisest õiguslikust või juriidilisest põhimõttest, et need seadused oleksid omavahel kooskõlas?

12:22 Jüri Adams

Minu vastus on selline. Nagu ma enne ütlesin, näen mina teatud probleeme ka selle põhiseaduse vastava lõikega. Seda võib käsitleda absurdini minevalt, samal ajal võib seda ka mõistlikult käsitleda ja tõlgendada. Mis puudutab 1995. aastal vastu võetud kodakondsuse seadust, siis minu arvates olid selles algusest peale vastuolud sees. Sinna on kirjutatud, kuidas öelda, soovmõtteid või kuidas seda *wishful thinking*'ut praegu eesti keelde tõlgitaksegi. Ideaaliks on seatud olukord, mis ei olnud juba tol ajal reaalsuses saavutatav ja mis praegu ei ole üldse saavutatav.

Minu arust meie rahvuslike huvide ja kehtiva kodakondsuse seaduse vaheline vastuolu praegu pidevalt kasvab ja oleme jõudnud karjuvasse olukorda. Mul on hea meel, et Reformierakond sellise eelnõuga need põhilised asjad ära markeeris. Ma luban siin endale niisuguse vanainimese märkuse, et minu arvates on see üks esimesi olulisemaid märke, kui hästi mõjub Reformierakonnale valitsuses mittevõibimine ja opositsioonis olemine. Nüüd on tekkinud sellised võimalused ja ei toetuta ainult Ruth Annuse või teiste ametnike ja ekspertide arvamusele. Selle üle on mul hea meel.

Aga minu arvates vajaks Eesti riik ilmselt täiesti uut kodakondsuse seaduse teksti. Sellist asja ei ole võimalised tootma üksikud Riigikogu liikmed, fraktsioonid või komisjonid, see peaks olema ühe normaalse Justiitsministeeriumi töö. Ma ei näe, et praegusel ajal keegi sellega tegeleks või et lähiaastatel võiks praeguse Justiitsministeeriumi kaadris olla selliseid jõude, kes seda asja veaks. Nii et selles mõttes võiks kõige karjuvamate hädade n-ö käigu pealt parandamine Riigikogus algatatud eelnõudega olla asja õiges suunas arenemist kiirendav tegur.

12:24 Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

12:24 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Mindki paneb imestama see, et kord on meie vaated teatud mõttes kokku langenud, aga see on lüürika – meil on siin konkreetne seaduseelnõu. Kas komisjon on arutanud seda asja sellesamas punktis: "... ei austa [---] Eesti ühiskonna korraldust"? Eesti ühiskonna korraldus on nii lai mõiste. Võtame näiteks kohaliku omavalitsuse tasandi, kui inimesele ei meeldi see, kuidas on korraldatud näiteks heakord, prügi koristamine. Vahel pole inimene rahul ega austa selgelt seda korda, kuidas on organiseeritud meditsiinisüsteem, või on tema jaoks hariduse valdkonnas midagi probleemiks muutunud. Kas see on piisav põhjus selleks, et talt kodakondsus ära võtta, sest ta ju seda korraldust ei austa?

12:26 Jüri Adams

Härra Stalnuhhin, ma pean kordama oma eelmisi vastuseid. Komisjon ei ole neid asju vähemalt nendel kordadel, kui mina olen kohal olnud, arutanud. Nii et mul ei ole selles suhtes teile midagi ütelda. Mis puutub sellesse teksti, siis esiteks, ma ei valda seda. Ma suudan aru saada, mis oli nende inimeste poliitiline soov, kes kunagi niisuguse teksti kirjutasid. Aga mul ei ole andmeid selle kohta, kas seda on üldse kuidagi kasutatud ja kui on, siis kuna ja kui palju on seda kasutatud.

Teisest küljest, Euroopa demokraatiate ajalugu näitab meile seda, et põhimõtteliselt peaks kodanikul olema õigus olla vastu oma kodumaal kehtivale riigikorrale ja nõuda ka seda, et seadusi või isegi põhiseadust muudetakst risti vastupidiseks. Need asjad peaksid olema tolereeritavad. Probleemiks muutub niisugune suhtumine ainult siis, kui tegu ei ole enam üksikute, suhteliselt väheste või veidrate inimeste seisukohtadega, vaid neist kujunevad mingisuguse massilise poliitilise liikumise seisukohad. Üksikisikute puhul ei näeks mina isiklikult küll mitte mingisugust probleemi – võib-olla ka sellepärast, et ma olen suurema osa oma elust elanud Nõukogude Liidus, kus eriti valusalt suhtuti sellesse, kui keegi avalikult seadis küsimuse alla Nõukogude seaduste headuse ja Nõukogude praktika õiguspärasuse.

12:28 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

12:28 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Meil räägitakse kuni 200 000-st eesti rahvusest isikust, kes on kas perioodiliselt või püsivamalt välismaal. Selle tõttu ma küsingi laiemalt, kas komisjon seostas kogu seda kodakondsuse temaatikat ka tagasirände probleemidega. Seda enam, et meie majanduslik konjunktuur on nii hea, et tagasirände soodustamiseks ei pruugigi paremaid aegu tulla, laiemalt võttes üldse välismaal olevate eestlaste sidumiseks eesti kultuuri ja Eesti riigiga. Kuivõrd oli see laiem taust kodakondsusprobleematika kõrval üleval või kuidas me peaksime seda nägema?

12:29 Jüri Adams

Mis ma teile vastata oskan? Komisjon seda teemat spetsiaalselt arutanud ei ole, aga mitmesuguste teiste teemade arutamise käigus on ka see aspekt üleval olnud. Üks asi, mida ma isegi olen püüdnud põhiseaduskomisjonis tõestada, on see, et meil on rahvastikuregistris Eesti kodanikena, valimisõigust omavate isikutena kirjas umbes 80 000 inimest. Rahvastikuregistris nimetatakse neid alaliselt väljaspool Eestit elavateks isikuteks. Nende isikute puhul süveneb üha enam tendents, et nad kaotavad sideme. Muu hulgas, valimisseaduste kontekstis, on asi selles, et nad jäävad sisuliselt valimistest kõrvale, nad ei kasuta seda oma põhimõttelist õigust. Mispärast see niimoodi on, ma ei tea.

Ühe teise eelnõu arutamise käigus tekkis meil veel üks küsimus. Kuna tööpuudus on Eestis oluliselt vähenenud, töökohti on juurde tekkinud ja palgad on kasvanud, siis on paljud inimesed siia tagasi tulnud. Minule ei ole teada, et Eesti riik teostaks praegu mingisugust programmi, et neile tagasitulekut kergemaks teha. Päris kindlasti on teateid sellest, et neil on väga suuri raskusi oma lastele lasteaiakohtade leidmisega ja neil on ka raskusi oma lastele sobivate koolikohtade leidmisega. Need on tegelikult tähtsad küsimused. Ma olen ühes kirjutises väitnud, et Eesti riik jättis omal ajal peaaegu tähelepanuta selle väljarändamise fenomeni, mis meil oli. Ja nüüd tundub, et Eesti riik kordab sedasama tähelepanuta jätmist tagasitulemise fenomeni puhul. Kui siit kaugemale minna, siis see võiks ju olla erakondade lähenevate valimiskampaaniate üks teema. Miks ka mitte?

12:32 Esimees Eiki Nestor

Yoko Alender, palun!

12:32 Yoko Alender

Aitäh selle eelmise selgituse eest ka! Jätkan samal teemal. Hästi kurb on kuulda, et komisjon tegelikult ei püüdnudki küsida arvamust seaduse kohta nendelt umbes 120 000-lt välismaal elavalt eestlaselt, kellel Eesti kodakondsus puudub või kelle valimisõigus on registreerimata. Kindlasti on nad ka organiseerunud liitudesse üle Eesti. Järgmisel suvel toimuvad suured väliseesti kongressid, ESTO päevad. Te mainisite ka ise, et on kahetsusväärne, et nende side Eestiga on katkenud, samal ajal kui

komisjoni seisukoht on selline, nagu ta on. Kas komisjon on arutanud ka sellist teemat nagu väliseesti valimisringkond? Tean, et teie erakonnakaaslane on mõtet toetanud, vähemalt selle analüüsimise vajadust. Kas see on kõne all olnud? Ja võib-olla ütlete ka oma isikliku seisukoha, kui te pahaks ei pane.

12:33 Jüri Adams

Ma ei mäleta, et komisjonis oleks seda valimisringkonna teemat kunagi tõsiselt üles tõstetud. Aga jah, ma tean, et minu erakonnakaaslane Sirje Kiin on püüdnud seda teemat tõstatada. Formaalselt võttes võiks see täiesti olla: kui meil on sellises valimisringkonnas potentsiaalsete valijatena kirjas 80 000 – 100 000 inimest, siis see on ju oma hääletajate arvult rohkem kui üks Eesti keskmine valimisringkond. Nii et teoreetiliselt – kui arvud aluseks võtta, siis miks ka mitte.

Aga vaatame nüüd, milline on olnud nende inimeste valimiskäitumine. Põhimõtteliselt on viimasel kolmel parlamendivalimisel väljaspool Eestit, välismaal alaliselt elavate hääletanute arv fikseeritud 5000 kanti. Võrrelge neid arve: 5000 ja 80 000 või 100 000. Üldiselt on Eestis Riigikogu valimistel osavõtt 60–70% vahel, keskel läbi kaks kolmandikku. Väliseesti valimisringkonna puhul me saaksime tõenäoliselt esimeses lähenduses sellise valimisringkonna, kus hääletamas käib 5% valijatest – see on väga raske lähtepositsioon.

Teine küsimus on selles, et mina isiklikult kahtlen väga tõsiselt meie rahvastikuregistri kõikides andmetes. Seal on niivõrd põhjalikud vead sees. Tean isiklikult väga paljusid inimesi, kes elavad ja töötavad valdavalt väljaspool Eestit, mis kuidagi rahvastikuregistris ei kajastu. Ja kui nad hääletavad, siis nad hääletavad reeglina oma ID-kaardiga, justnagu nad oleksid alaliselt Eestis. Ma kahtlen ka kõikides arvandmetes, kuna meil on niisugune seis. Lätlastel ja leedulastel on teatud mõttes kergem oma suuri arve kontrollida, sellepärast et need inimesed, kes neil välismaal töötavad, on reeglina kodumaast üsna kaugel ja käivad kodumaal harva. Aga meil on selle Soomes töötamisega olukord selline, et meil ei ole usaldusväärset arvulist pilti, kuidas nende asjadega tegelikult on. Täpse statistika seisukohalt me võime ütelda, et see on meie õnnetus. Aga tegelikult on Soomes tööl käimine meile võrreldes näiteks leedulaste Suurbritannias või Iirimaa tööl käimisega ikkagi sügav õnn, kui mõelda juba keelelisele lähedusele ja teisest küljest sellele edasi-tagasi sõitmisele. Suur osa välismaal töötajaid pendeldavad ju üsna suure sagedusega kodumaa ja oma töökohamaa vahet.

12:36 Esimees Eiki Nestor

Valdo Randpere, palun!

12:36 Valdo Randpere

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Ma olen teid siin nüüd väga tähelepanelikult kuulanud, aga ütlen ausalt, et ma ei ole teist päriselt aru saanud. Ja mul ongi küsimus teie isikliku arvamuse kohta. Kas te oskate lühidalt – või minu pärast ka pikalt – öelda või põhjendada, kas teie arvates peaks Eestis olema lubatud topeltkodakondsus sünnijärgsetele Eesti kodanikele teatud tingimuste olemasolul?

12:37 Jüri Adams

Härra Randpere, minu vastus on jaatav ja sellel on kaks põhjust. Esiteks, see on juba olemas. Teha nägu, et seda ei ole ja panna seadusesse kirja, et me seda keelame, on tõsiasja eitamine, mis ei ole ühe riigi sisemise aususe vääriline. Ma arvan, et kõigepealt tuleb tunnistada, et olukord on selline, nagu ta on. Teisest küljest ma arvan, et seaduslikud võimalused tuleb luua. Ma ei ütle, et see tähendab topeltkodakondsuse võimalust või aktsepteerimist kõigile inimestele ja kõikide riikide puhul, tuleb leida rahvuslikele huvidele vastav asi. Ja ma ei ole sugugi kindel, et selle teema piires ei peaks kunagi, võib-olla veidi hiljem, tegelema ka nende inimestega, kes on meil kodakondsuse saanud naturaliseerimise korras. Aga mõistlik on asjale läheneda üks samm korraga. Esialgu tuleks korraldada sünnijärgsete kodanike probleeme, mingisugused sisuliselt mittekandvad kodakondsuse saamise võimalused välistada, ja siis hakata seda asja mõistlikult korraldama teiste puhul.

Selle kohta, kui palju on siin võimalik tulevikus mingisuguseid rahvusvahelisi lepinguid sõlmida ja kas neid üldse vaja on, ma ei oska praegu selgitust anda. Aga poliitiline olukord on meil selline, et see seadusvaldkond on jäänud toppama. Olukord ei ole praegu enam adekvaatne ja kuidagi tuleks kõigepealt surnud punktist liikuma saada.

12:39 Esimees Eiki Nestor

Vilja Toomast, palun!

12:39 Vilja Toomast

Aitäh! Mul on ka natukene isiklikumat laadi küsimus. Mul on kahe abikaasa peale kokku seitse last, kellest ühele ma olen päris ema ja ülejäänud kuuele kas siis kasuema või isa abikaasa. Praegu viis nendest elavad, töötavad või õpivad mõnes teises Euroopa riigis. Kõik nad on Eesti kodanikud, kes on seni osa võtnud Eesti elust ja osalenud ka valimistel. Üks tütardest, mu abikaasa vanim tütar, on Inglismaal elanud ja töötanud 11 aastat. Me käisime nädalavahetusel Londonis ja ta esitas meile väga konkreetse küsimuse, et kuidas ta peaks nüüd siis käituma. Seoses Brexitiga peab ta hakkama varsti valima, kas ta võtab abikaasa tõttu Briti kodakondsuse või ta jääb edasi Eesti kodakondseks, et mitte ka pärast Brexitit oma õigusi kaotada. Küsimus on selles, et mida ma peaksin võib-olla veel mõnele oma lapsele sellest seisukohast vastama.

12:41 Jüri Adams

Mida on mul teile vastata? Kui nad on Eesti kodanikud, kellel on Eesti dokumendid ja kes osalevad Eesti valimistel, siis see peaks olema ju meie rahvuslike huvide peaaegu et maksimum. Me võiksime muidugi veel soovida, et nad tuleksid alaliselt kodumaale elama, aga need võimalused ei sõltu väga meist. Ma ei tea, kuidas see Brexiti-järgsel Inglismaal välja kukub, aga kui seal hakatakse tegema mingisuguseid selliseid asju – hakatakse nõudma, et need inimesed, teie lapsed, peavad deklareerima, et nad loobuvad Eesti kodakondsusest –, siis oleks see minu arvates erakordselt loll olukord. Eesti riik peaks selles suunas tegutsema, et püüda seda ära hoida või vähemalt minimeerida. Ma ei kujuta ette, et Suurbritannia jaoks oleks see kuidagi liiga suur küsimus.

Igal juhul me ei tohiks kedagi panna sellisesse olukorda, kus selle peale, kui Eesti Siseministerium on saanud teada, et inimene on endale vormistanud Inglise kodakondsuse – see on praegu ükskõik, mis nime ta kannab –, ütleb Eesti Siseministeriumi ametnik, et nüüd me arvame teid Eesti kodakondsusest välja. Härra Pevkur väitis meile komisjonis, et sel ajal, kui tema oli siseminister, oli tema üks töösaavutus – mulle vähemalt jäi mulje, et ta on selle üle uhke – see, et ta olevat ära keelanud sellise ametnike käitumise praktika, mis oli olnud enne tema ministriks olekut.

Ja muidugi on siin seesama seaduse vastuolude teema, millest me rääkisime. Ega meie ei saa ei üksikisikutena ega Eesti riigina keelata Inglismaal andmast inimestele kodakondsust. Me ei saa kuidagi mõjutada selle suure riigi käitumist. Ja me kindlasti ei saa – või vähemalt meil ei ole moraalselt õigust – ütelda teie lastele või kellelegi teisele, kui neil on oluline põhjus, miks nad tahavad endale vormistada ka Inglise kodakondsuse, et nad peavad sellest tingimata loobuma.

12:44 Esimees Eiki Nestor

Urmas Kruuse, palun!

12:44 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Kolleeg Stalnuhhin küsis selgitust arusaamise kohta, kuidas ühte riigikorda või riiki austatakse. Ta rääkis ka põlvitamisest siin platsil. Mulle jäi arusaamatuks see, kelle nimel ta rääkis. Põlvitamine võib olla nii austusavaldus kui ka orjameelsuse ilming ja võib-olla on kellelgi mugavam Punasel väljakul põlvitada.

Mind ärritab see arusaamine, et oma riigile tuleb olla lojaalne ja kui sellele riigile ei olda lojaalne, siis justkui puuduks võimalus või õigus kodakondsust ära võtta. Minu küsimus on vaatega tulevikku. Kui inimesele on näiteks eriteenete eest antud kodakondsus, siis praegu vist on naturalisatsiooni korras saanult võimalik see kodakondsus riigireetmise eest ära võtta. Tulevikus tähendab sõda ka hübriidsõda, see võib olla teistsugune tegevus, mitte otseselt püssiga Toompeal olek.

12:45 Esimees Eiki Nestor

Küsimus!

12:45 Urmas Kruuse

Kas te peate põhimõtteliselt õigeks seda, et kui inimene on riiki reetnud ja ta on selles ka süüdi mõistetud, siis võiks talt kodakondsuse ära võtta? Kuidas teie sellele vaatate?

12:45 Jüri Adams

Minu üldine vaade on selline, et ma ei ole vaimustatud sellistest tekstidest, nagu härra Stalnuhhin on kirjutanud. Minu arvates on selliste tekstide kirjutamine Eesti seadusesse justkui agitatsioon mingi osa meie vene elanikkonna häälestamiseks Eesti riigi vastu. See on esimene asi.

Teine asi on see, et ma ei poolda seda mõtet, et kui kellegi puhul tekib poliitiline nõudlus ta Eesti kodakondsusest välja arvata, siis see peaks tingimata kohtu kaudu käima. Ma arvan, et see peaks olema täitevõimu diskretsiooniotsus. Üldiselt on meil kodakondsusesse astumise ja sealt väljaheitmise otsused Vabariigi Valitsuse teha olnud. See võiks ka sedamoodi olla. Kui on tegemist poliitilise kaasusega, siis tõenäoliselt järgneb kaebus esimese astme kohtusse, teise astme kohtusse ja siis Riigikohtusse. Aga pole vaja vastupidist teed, et see algatatakse kohtu kaudu ja asi loksud kõikides kohtuastmetes kümme aastat. Minu arust see ei ole ratsionaalne.

12:46 Esimees Eiki Nestor

Heidy Purga, palun!

12:46 Heidy Purga

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Seda diskussiooni jälgides ma saan aru, et teie komisjoni aseesimehena toetate selle eelnõu ideed. Aga mul on küsimus ühe näite kohta maailmast, mida ma palun teil tuua. Nimelt, riikide erinev lähenemine sünnijärgse kodakondsuse andmisele võib põhjustada probleeme meie riigis elavatele inimestele. Toon näite, kui Eesti vanematel sünnib laps Ameerika Ühendriikides.

12:47 Jüri Adams

Kõigepealt, proua Purga, sellel, et ma ametlikult kannan põhiseaduskomisjoni aseesimehe tiitlit ja saan ka veidi kõrgemat palka, ei ole mingit tähendust. Ma olen seal ainult sellises olukorras. Vähemalt praegune komisjoni esimees on see, kes korraldab oma koalitsioonikaaslastega komisjoni tööd. Ta ei ole iial minu käest mingit arvamust küsinud ja vist ei ole ka lootust, et see võiks kunagi juhtuda. Ma olen nii aru saanud. Kui ma ei eksi, siis mingisuguses veidras olukorras sain ma komisjoni koosolekut juhtida selle Riigikogu koosseisu ajal *circa* 20 minutit. See on minu ainukene tõestus tulevikule, et ma olen seda tiitlit kandnud.

Mis puudutab selle eelnõu toetamist, siis jah, mina isiklikult arvan, et selle küsimuse tõstatamine on samm õiges suunas. Ja minu isiklik arvamus on, et ei ole väga arukas seda eelnõu selle teema seisukohalt menetlusest välja arvata. Teatavasti on ebameeldivate eelnõude n-ö mahasurumiseks kaks teed: üks on nad esimesel lugemisel välja hääletada ja teine on panna nad igaveseks kalevi alla. Minu arvates oleks mõistlikum teine võimalus, eriti kui sellega peaks kaasnema mingisugune komisjoni ametnike sellesisuline töö. Aga praegu on valimiste-eelne aeg ja ma saan aru, et valitsuskoalitsioon on siin Riigikogus oma juhtivate isikute kujul otsuse teinud. Aga ma kahtlen selles väga, sest ega see probleem ju päevakorralt ei kao. Kas ma jätsin midagi ütle mata või unustasin? Ei vist, vastasin kõigele.

12:49 Esimees Eiki Nestor

Hanno Pevkur, palun!

12:49 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea Jüri, ma annan sulle võimaluse sedasama debatti natukene jätkata. Heidy küsis ka mõne näite kohta. See küsimus ei puuduta ju tegelikult mitte ainult diasporaad. See puudutab ka neid inimesi, kes saavad üha enam globaliseerivas maailmas perre lapse, kelle ühel vanemal on üks kodakondsus ja teisel vanemal teine kodakondsus. Sünnijärgselt on neil lastel võimalik saada erinevaid kodakondsuseid. Kuidas sulle tundub, kas tänasel päeval on globaliseerivas maailmas mõistlik panna lapsed 18-aastaselt valiku ette, et sa pead ühe vanema juurtest loobuma?

12:50 Jüri Adams

Ma ei tunne teiste riikide kodakondsuse seadusi ja õigust nii põhjalikult, et ma saaks sellele vastata. Esimene asi topeltkodakondsuse teemadel rääkides on see, et kui me väidame, et ühel inimesel on rohkem kui üks kodakondsus, siis tekib kujutlus, nagu oleks see midagi terviklikku ja omavahel seotut.

Tegelikult on nii, et kui näiteks Eesti riik vaatab ühe lapse peale, et see on meie kodanik, ja Ameerika Ühendriigid vaatavad selle lapse peale samamoodi, et see on meie kodanik, siis Eesti ja Ameerika ei pea selles omavahel kokku leppima, nad ei pea sugugi üksteise arvamust arvestama. Need on täiesti sõltumatud arvamused, mis võivad teineteisele risti vastu käia. Üks riik võib näiteks teise oma eitada, aga ta ei saa teisele riigile oma arvamust peale sundida. Nii et selles mõttes on seda värki osalt ülelihtsustatud. Topeltkodakondsus ei ole asi iseeneses. See on üks elu fakt, kui kaks või rohkem riiki vaatavad ühe inimese, näiteks sinu peale ja ütlevad, et ahaa, vaat see on meie kodanik, meie lubame tal kandideerida, meie anname talle dokumendi, meie lubame tal oma valimistel hääletada. Need kodakondsused ei ole tingimata omavahel seotud ja nad ei pea olema kooskõlalised.

Sellel küsimusel on ka teine osa. Ma teiste riikide kohta ei tea, aga ennesõjaaegses Eesti kodakondsuse seaduses ja meil praegu kehtivas kodakondsuse seaduses on üks olulisemaid teemasid kodakondsuse potentsiaal. See tähendab seda, et kui laps ei saa ise valida, kui lapse eest otsustavad tema vanemad, siis täisealiseks saamisel on tal võimalik ja tal on õigus oma vanemate kunagine valik ära muuta. Näiteks kui vanemad on otsustanud, et laps peab olema Soome või Venemaa kodanik, ja laps saab ükskord täiskasvanuks ja ütleb, et ma tegelikult tahan mingi muu otsuse teha, siis tal on see õigus. See on ka laiem küsimus, sellepärast et meil on mitmesuguseid välismaal elavaid kaasmaalasi, kes nii teevad või kellel vähemalt peab olema õigus seda teha. Peale selle on inimesi, kes on näiteks mingil eluetapil teatanud, et nad ei soovi Eesti kodanikud olla. Minu arvates lubab meie seadus neil oma kunagise arvamuse ekslikuks tunnistada ja Eesti kodakondsuse tagasi võtta. Nii et selles valdkonnas ma probleeme ei näe.

12:54 Esimees Eiki Nestor

Heidy Purga, palun!

12:54 Heidy Purga

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja, tänan teid minu eelmisele küsimusele antud põhjaliku vastuse eest! Ma küsin oma küsimuse ühe osa kohta, mis jäi vastamata. Hea ettekandja, tooge palun mõni konkreetne näide maailmast, kus riikide erinev lähenemine sünnijärgse kodakondsuse andmisele võib põhjustada probleeme meie riigis elavatele inimestele.

12:54 Jüri Adams

Mul ei ole teile ühtegi konkreetset näidet tuua. Mulle ei ole keegi rääkinud, et tal oleks selline probleem. Nii et see on jälle väide. Minu arvates meie teoreetiline arusaam ja elupraktika ei lähe eriti kokku: praktika läheb oma rada ja teooria läheb oma rada. Aga ma arvan, et kui te esitate sellesama küsimuse näiteks Ruth Annusele Siseministeeriumist, siis ta kindlasti oskab teile mitmesuguseid näiteid tuua.

12:55 Esimees Eiki Nestor

Aivar Surva, palun!

12:55 Aivar Surva

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Mulle jäi ettekandest ka meelde, et seal olid eraldi välja toodud just Ruth Annuse sõnad. Ta viitas legitiimsele eesmärgile. Ma küll ei saanud täpselt aru, mis võtmes. Samamoodi olid veel välja toodud Jevgeni Ossinovski sõnad. Tema väitis, et see on poliitiline otsus, mitte legitiimne eesmärk. Kas komisjon seda ka arutas? Kas jõuti mingisugusele seisukohale, mis siis on siin oluline – kas mingi poliitiline otsustamine või legitiimne eesmärk?

12:56 Jüri Adams

Sõnapaar "legitiimne eesmärk" ei ole väga täpselt defineeritav. Ma ei hakka siin härra Ossinovski protokollitud sõnu kommenteerima, ma jääksin sellega ilmselt häтта. Mõne arvates oli härra Ossinovski sõnade põhiline idee see, et talle ei olnud eelnõus pakutavad mõtted sümpaatsed. Aga kui Ruth Annus räägib legitiimsest eesmärgist, siis võib siin muidugi teha mingisuguseid oletusi, et see peab olema n-ö parketikõlblik eesmärk. Võib-olla on natukene veider nii ütelda, aga põhimõtteliselt on see selline

eesmärk, millel peab ilmselt olema ka mõistlik põhjendus ja mis samal ajal peab mahtuma riigi aluspõhimõtete ja põhiseaduses väljendatud riigielu eesmärkide raamistikku. Kui see sealt välja jääb, siis ilmselt ei ole tegu legitiimse eesmärgiga.

12:57 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Jüri Adams! Vabandust! Hanno Pevkur.

12:57 Hanno Pevkur

Aitäh! Selle küsimuste vooru lõpetamiseks väike ajalootund. Jüri, sa oled siiski ka põhiseaduse sünni juures olnud. Äkki sa natukene meenutad, miks anti põhiseaduses sünnijärgsele kodakondsusele eristaatus, tugevam staatus kui muul viisil kodakondsuse saamisele?

12:58 Jüri Adams

Mul on väga raske seda ütelda. Esiteks, meil ei ole ühtegi Põhiseaduse Assamblee töö uurimust ja teiseks, mina isiklikult ei võtnud osa selle toimkonna tööst, kus arutati selle peatüki sõnastust. Nii et ma ei oska ütelda. Ma andsin siin päris alguses niisuguse tõlgenduse. Vaadake, minu arvates ei ole põhiseaduse väga paljud kohad – see, miks nad on üldse olemas ja miks on nende sõnastus selline – aastal 2018 enam arusaadavad, kui me ei arvesta seda poliitilist ja ideelist olukorda, mis oli aastatel 1991 ja 1992.

Minu arvates oleks võinud põhiseadus varasemate Eesti põhiseaduste eeskujul kodakondsust hoopiski mitte käsitleda. Kui see asi sinna siiski sisse kirjutati, siis arvatavasti võlus kedagi see hoogne, väga hea sõnastus. Aga põhimõtteliselt on selle taga minu arvates üks kinnitus, üks osa sellest poliitilisest kokkuleppes, mille alusel Eesti iseseisvus taastati. See on see, et kõigile meie inimestele, kes on emigreerunud sõja ja Nõukogude võimu eest, antakse võimalus hakata kodanikena taas Eesti ühiskonnas tegutsema. Mina saan aru, et ajalooliselt on siin selline mõte olnud. Praeguseks on see mõte niivõrd triviaalne ja iseendastmõistetav, et keegi seda enam ei vaidlusta. See mälestus, mis tookord oli minu arvates see põhiline tagamaa, hakkab kaduma.

13:00 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Jüri Adams! Jätkame eelnõu 634 esimest lugemist järgmisel nädalal. Riigikogu istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 13.00.